

Archeologische opvolging van de riolerings-
en wegeniswerken in het stadscentrum
van Oudenburg (Weststraat, Hoogwegel,
Westkerksestraat en Hoogstraat) (W.-Vl.).

Fase 1: Weststraat – Hoogwegel (29 april – 6 mei 2010)

Intern VIOE-rapport 04

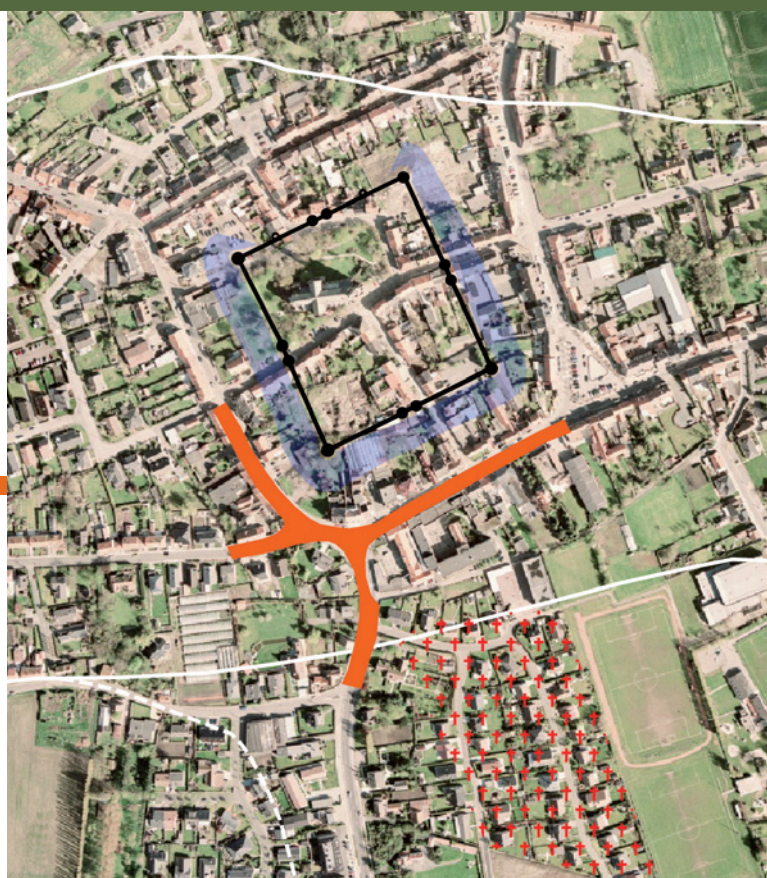
Rapportage:

VANHOUTTE S. & DHAENZE W.

VIOE
VLAAMS INSTITUUT
voor het ONROEREND ERFGOED

infrax

Opgravingsvergunning 2010/068

Voor archeologisch onderzoek: Sofie Vanhoutte, archeoloog VIOE
Voor metaaldetectie: Danny Vanseveren

Intern VIOE-rapport 04

Archeologische opvolging van de riolerings- en wegeniswerken in het stadscentrum van Oudenburg (Weststraat, Hoogwegel, Westkerksestraat en Hoogstraat) (W.-VI.).

Fase 1: Weststraat – Hoogwegel (29 april – 6 mei 2010)

VANHOUTTE S. & DHAENZE W.

Administratieve voorbereidingen	Wouter Dhaeze, Stad Oudenburg
Terreinwerk	Sofie Vanhoutte, VIOE Norbert Clarysse, VIOE
Materiaaldeterminatie	Sofie Vanhoutte, VIOE Wouter Dhaeze, Stad Oudenburg Marc Dewilde, VIOE Koen De Groote, VIOE Frans De Buyser, VIOE
Rapportage	Sofie Vanhoutte, VIOE Wouter Dhaeze, Stad Oudenburg
Tekeningen en grafische verwerking	Sylvia Mazereel, VIOE
Foto's	Sofie Vanhoutte, VIOE Hans Denis, VIOE Sylvia Mazereel, VIOE

Verantwoordelijke uitgever: Sonja Vanblaere

Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE)
Phoenixgebouw
Koning Albert II-laan 19, bus 5
1210 Brussel

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

© vioe, B-1210 Brussel (tenzij anders vermeld - *except stated otherwise*) - 2011.

Inhoudsopgave

1	Inleiding en aanleiding van het onderzoek	5
2	Ligging van het projectgebied	6
3	Motivatie en archeologische voorkennis	7
4	Aanpak	9
5	Waarnemingen	11
	WESTSTRAAT, KIJKVENSTER A	11
	WESTSTRAAT, KIJKVENSTER B	14
	WESTSTRAAT, KIJKVENSTER C	16
	WESTSTRAAT, KIJKVENSTER E	17
	HOOGWEGEL, KIJKVENSTER D	18
	HOOGWEGEL, MUREN NIEUWE TIJD	25
	VERDERE BEGELEIDING VAN DE WERKEN VAN FASE 1 EN LOSSE VONDSTEN	28
6	Besluit	32
7	Bibliografie	32
8	Bijlagen	34

1 Inleiding en aanleiding van het onderzoek

In het kader van de herinrichting van de schoolomgeving VBS Heilige Familie en Sint-Andreasinstituut te Oudenburg aan de gewestweg N368 (Westkerksestraat en Hoogstraat) en aanpalende straten (Hoogwegel en Weststraat), en vooral omwille van de heraanleg van rioleringen, werd door het Agentschap Ruimte & Erfgoed voorafgaand archeologisch onderzoek opgelegd (fig. 1). Deze beslissing werd gemotiveerd op basis van de locatie van de betreffende wegtracés in het centrum van Romeins en middeleeuws Oudenburg.

De stad Oudenburg trad in dit dossier op als opdrachtgevend bestuur en coördineerde het onderzoek. De opgravingen, de opvolging van de werken en de uitwerking vonden plaats in samenwerking met het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed binnen het kader van de raamovereenkomst tussen VIOE en stad Oudenburg m.b.t. het uitvoeren van archeologisch onderzoek in Oudenburg. De kosten van zowel het terreinwerk als de verwerking waren ten laste van de rioolbeheerder Infrac.

De eerste fase van de werken werd uitgevoerd door het VIOE, o.l.v. S. Vanhoutte, en vormt het onderwerp van dit rapport. De tweede en derde fase van de werken werden begeleid door de stad Oudenburg, o.l.v. gemeentelijk archeoloog W. Dhaeze, in samenwerking met het VIOE. De eerste fase werd omwille van overmacht toevertrouwd aan het VIOE doordat de gemeentelijk archeoloog op dat moment verhinderd was. Daarom verschijnt dit deelrapport als intern rapport van het VIOE. Het volledige rapport wordt opgenomen binnen de reeks Archeologische Rapporten Oudenburg¹.

Het opgravingsteam bestond voor fase 1 uit Sofie Vanhoutte (VIOE) en Norbert Clarysse (VIOE). Serge Wackenier (VIOE) zorgde voor het wassen en nummeren van de vondsten. Danny Vanseveren nam de metaaldetectie op zich, waarvoor dank. De auteurs wensen volgende personen te bedanken: Sylvia Mazereel (VIOE) voor de grafische verwerking van de plannen en het uitwerken van de figuren, Marc Dewilde en Koen De Groote (beide VIOE) voor de feedback bij de determinatie van het aardewerk, Hans Denis (VIOE) voor het fotograferen van de vondsten en Glenn Laeveren (VIOE) voor de layout van het rapport.

In samenspraak met de aannemer (Verhelst) werden tien kijkvensters gegraven. Voor de opgravingsmethodiek wordt verwezen naar hoofdstuk 4. Vijf kijkvensters lagen in fase 1 van de werken (in de Weststraat en de Hoogwegel), drie in fase 2 (Westkerksestraat) en twee in fase 3 (Hoogstraat).

In de kijkvensters in de Weststraat en de Hoogstraat werden in hoofdzaak respectievelijk laat- en vol- tot laatmiddeleeuwse afwateringsgrachten aangesneden. Het kijkvenster in de Hoogwegel leverde lagen en bewoningssporen uit de Romeinse, vol- en laatmiddeleeuwse periode op. In de drie kijkvensters in de Westkerksestraat werd een middeleeuwse sequentie aangetroffen: een volmiddeleeuwse horizont, doorsneden door een volmiddeleeuwse gracht, een opeenvolging van middeleeuwse wegtracés en ophogingen, laat- en postmiddeleeuwse ophogingslagen en grachten. Dit deelrapport behandelt enkel de eerste fase van de werken, namelijk de kijkvensters in de Weststraat en Hoogwegel en de opvolging van de werken op deze wegtracés.

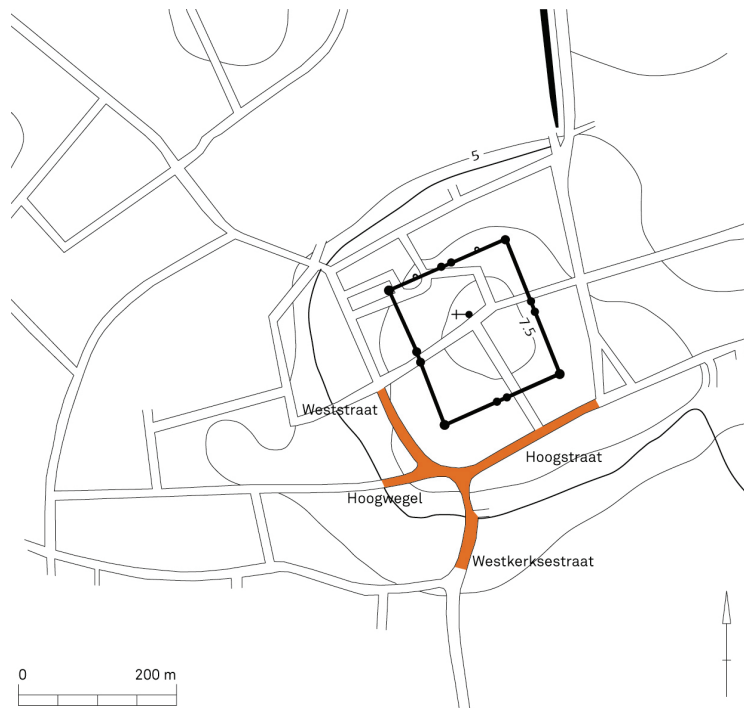

FIG. 1 Lokalisatie van de opgevolgde tracés in het stadscentrum van Oudenburg.

2 Ligging van het projectgebied

Het projectgebied bevindt zich volledig op de pleistocene dekzandrug van Oudenburg, een oostwest gerichte landtong die een zijtak is van de dekzandrug Gistel-Brugge-Maldegem-Stekene² en die een zeer strategische ligging bood die leidde tot het ontstaan van de Romeinse site. Op de luchtfoto van het stadscentrum is de ligging van de zandrug aangeduid (fig. 2). In de laat-Romeinse periode werd de mariene invloed alsmäär belangrijker en versmalde de zandrug aanzienlijk.

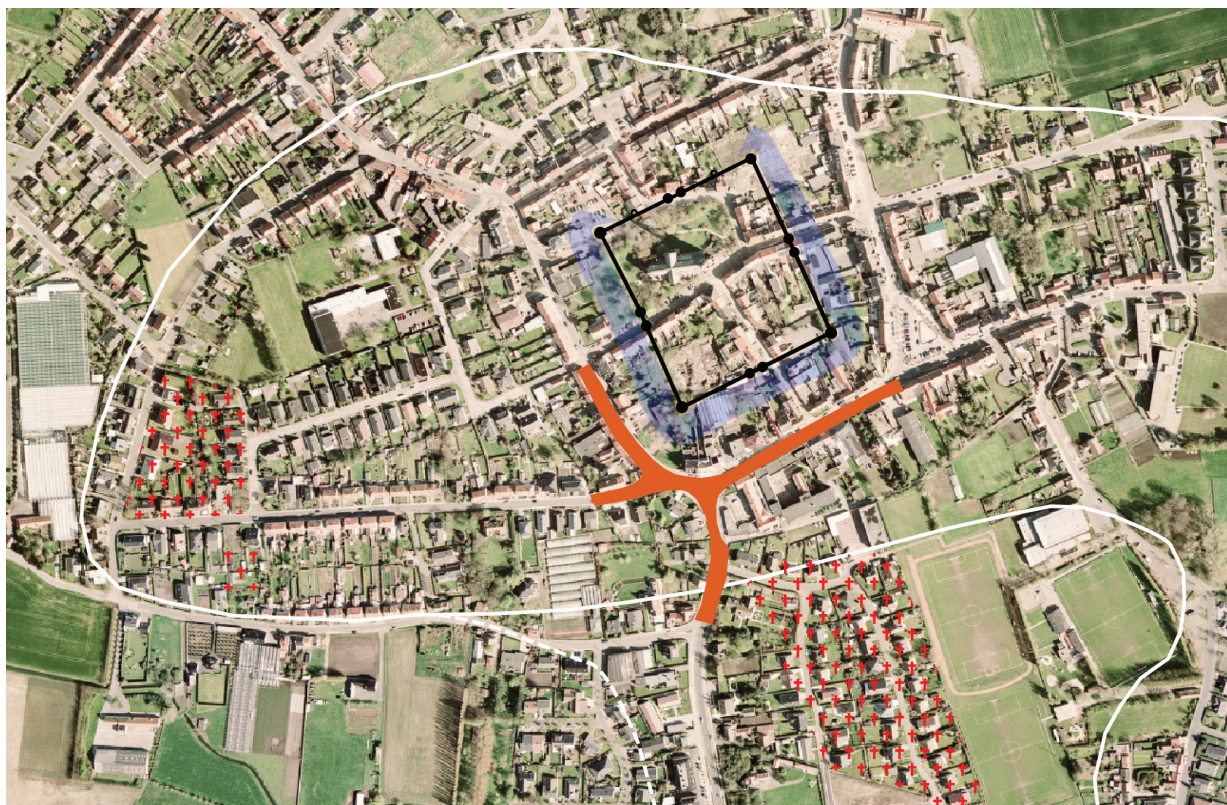

FIG. 2 Luchtfoto van het stadscentrum van Oudenburg met lokalisatie van het begeleide tracé en met aanduiding van de zandrug met het Romeinse castellum, de laat-Romeinse militaire grafvelden in het westen en het crematiegrafveld uit de midden-Romeinse periode in het zuiden (volle lijn zandrug: laat-Romeinse situatie; streepjeslijn zandrug: midden-Romeinse situatie).

De riolerings- en wegeniswerken betreffen het zuidelijk deel van de Weststraat, de Hoogstraat, het begin van de Hoogwegel en het noordelijk stuk van de Westkerksestraat tot net ten noorden van de Goedeboterstraat. Deze werken werden opgedeeld in drie fasen. De archeologische begeleiding paste zich aan deze fasering aan. Tijdens fase 1 werden vier kijkvensters onderzocht in de Weststraat, één in de Hoogwegel.

3 Motivatie en archeologische voorkennis

De archeologische begeleiding van de rioleringswerken kan bijdragen tot een kennisvergroting van het Romeinse en middeleeuwse verleden van Oudenburg. Dit onderzoek is vooral belangrijk voor een beter inzicht in de ontwikkeling van de topografie van Romeins en middeleeuws Oudenburg en voor de evolutie van het middeleeuwse stadsweefsel. Het nut van een begeleiding van rioleringswerken is recentelijk aangetoond te Aardenburg, een plaats met een gelijkaardige historische ontwikkeling, waar men in 2008 bij eenzelfde type werken veel archeologische resten heeft gevonden³.

De Hoogstraat en de Weststraat vormen respectievelijk de zuidelijke en westelijke grens van 't Steedje, de benaming voor het historische centrum van Oudenburg waarin het *castellum* en de oudste middeleeuwse kern van Oudenburg lag. De Weststraat en de Hoogstraat vormen samen met de Marktstraat en de Sint-Pietersstraat een vierkant. Het staat al op de 16de-eeuwse kaart van Jakob van Deventer en moet nog veel ouder zijn, aangezien het tracé van de omringende gracht – de Stedebeek, Poortgracht of Oudenburgse Watergang – uit 1128 er evenwijdig mee loopt⁴ (fig. 3). Samen met de straten die elkaar snijden binnenin het vierkant stratenpatroon vormen zij een reflectie van het Romeinse kamp. Tijdens de aanleg van de vier vermelde wegen moeten wellicht nog delen van de stenen muren van het kamp en haar gracht aanwezig zijn geweest. De omtrek van het vierkant gaat minstens terug tot de 11de eeuw aangezien de auteur van het *Tractatus de Ecclesia Sancti Petri Aldenburgensis* de ruïnes van een uit een noord-, oost-, zuid- en westvak bestaande omheiningsmuur beschrijft⁵.

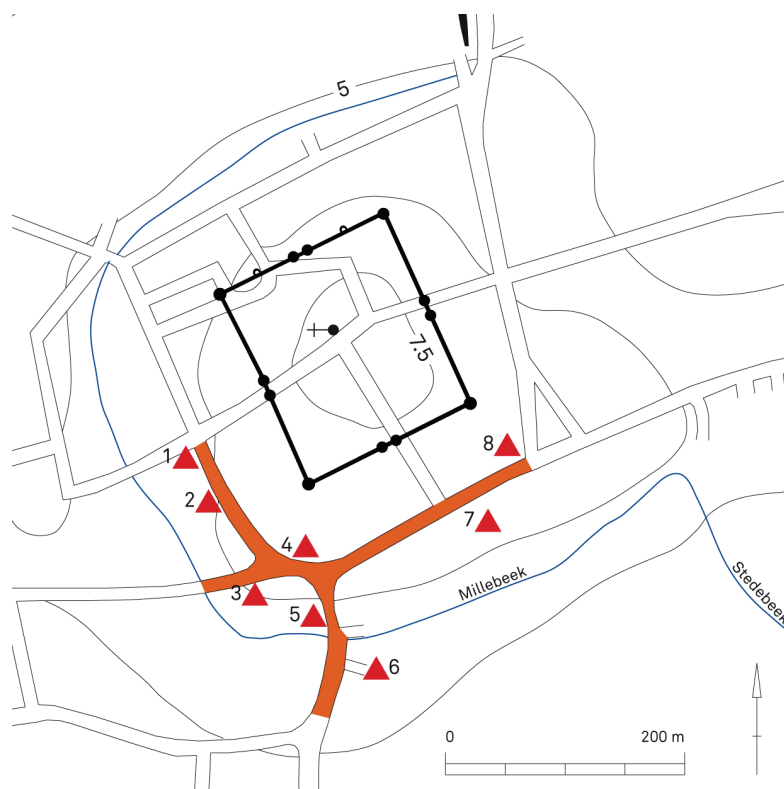

FIG. 3 Topografische kaart van het centrum van Oudenburg met lokalisatie van het projectgebied en met aanduiding van het Romeinse castellum, de Stedebeek in het blauw en de vondsten die in het verleden reeds werden gedaan in de omgeving van de betreffende straten.

De straten waar de heraanleg van de riolering plaatsvonden, maakten vroeger deel uit van de Romeinse burgerlijke nederzetting rondom het *castellum* die in haar bloeiperiode de volledige zandrug moet hebben ingepalmd⁶. Een aantal meldingen en prospectievondsten van Romeinse vondsten langs de Weststraat, Hoogstraat en Westkerksestraat⁷ wijzen op Romeinse occupatie (fig. 3: 2, 4 en 6). In 2003 werden in de lange opgravingsleuf die tussen de Hoogstraat en de Millebeek werd aangelegd, twee haaks op elkaar gelegen standgreppels van een Romeins gebouw aangesneden⁸ (fig. 3: 7). In 2010 werd in de tuin van het huis aan de Weststraat 13 een Romeinse waterput aangesneden en onderzocht⁹ (fig. 3: 2). Bovendien zouden in 1890 niet ver ten oosten van het kruispunt van de Hoogstraat met de Westkerksestraat tijdens het graven van een pompput enkele stukken van een Romeinse boot zijn gevonden¹⁰. Aangezien er van deze vondst geen documentatie is bewaard, is deze toeschrijving niet meer te controleren. Ten oosten van de Westkerksestraat werd een uitgestrekt Romeins crematiegrafveld uit de 2de – 3de eeuw blootgelegd¹¹ (fig. 2; fig. 3: 6: aanduiding meest westelijk aangetroffen graf). Of hierbij de westelijke rand werd aangesneden, is niet duidelijk. Bij het onderzoek van de geplande verkaveling langs de Hoveniersstraat en de Groeningestraat zijn in het noordwestelijk deel van het onderzochte gebied (op fig. 3 ter hoogte van en ten noorden van 6) verschillende bewoningssporen aangetroffen¹². Bij het graven van de wegwager van het eerste stuk van de Groeningestraat zou een drietal Romeinse waterputten met houten beschoeiing aangesneden zijn (mondeline mededeling J. Van der Perre).

Ter hoogte van het begin van de latere Groeningestraat vond Y. Hollevoet tijdens veldprospectie op akkerland grote hoeveelheden laat- en postmiddeleeuws materiaal, alsook wat scherven uit de volle middeleeuwen¹³. Volgens Hollevoet is het frequent voorkomen van laat- en postmiddeleeuwse ceramiek ten oosten van de Westkerksestraat waarschijnlijk in verband te brengen met een *meshoop*, bekend in Oudenburg vanaf de 14de eeuw. Mesthopen, verzamelplaatsen voor puin en afval, lagen aan de uitgangen van de stad. Ze werden van tijd tot tijd met de grond gelijkgemaakt waarbij het puin elders werd aangewend. In Oudenburg waren er in de 14de en 15de eeuw vier mesthopen gekend¹⁴. Eén ervan lag vlakbij het kruispunt van de Westkerksestraat en de Goedeboterstraat¹⁵. Ook enkele vondstmeldingen en prospectievondsten langs de Weststraat (fig. 3: 1 en 2), Hoogwegel (fig. 3: 3) en Westkerksestraat (fig. 3: 5) wijzen op vol-, laat- en/of postmiddeleeuwse bewoning.

Langs de Hoogstraat en het oostelijke deel van de Hoogwegel ontwikkelden zich in de loop van de middeleeuwen woonhuizen in steen. Twee opgravingen langs de Hoogstraat brachten resten van de laatmiddeleeuwse bewoning in kaart. Op de hoek met het marktplein werden naast vol- en laatmiddeleeuwse ophogingslagen en structuren resten van de oude hallen en de herberg 'De Sleutel' blootgelegd¹⁶ (fig. 3: 8). Schuin aan de overzijde werden overwelfde kelders uit de 14de-15de eeuw aangetroffen¹⁷ (fig. 3: 7).

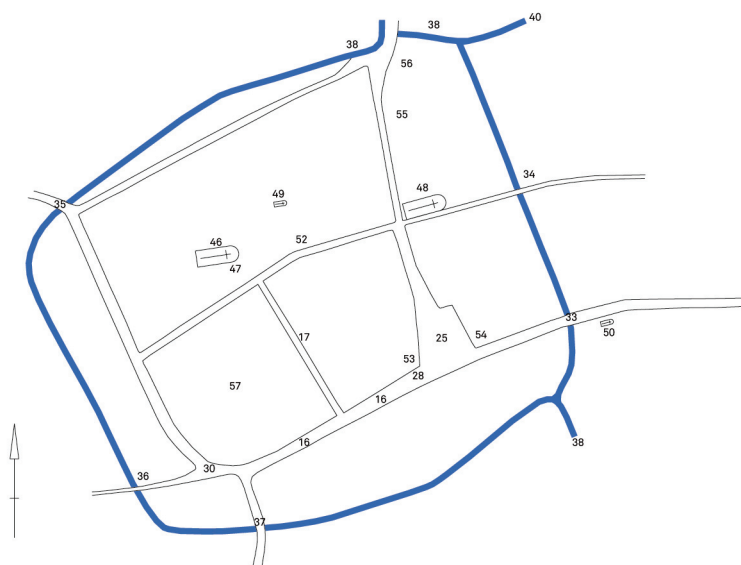

FIG. 4 Kaart van het dorp omstreeks 1300 (overgenomen uit Gysseling 1950, Kaart I).

Nazicht van de kaarten opgesteld door Gysseling geeft bijkomende informatie over middeleeuwse plaatsen aan of op de tracés van de Weststraat, Hoogwegel, Hoogstraat en Westkerksestraat (fig. 4). Waar de Weststraat een bocht maakt naar de Westkerksestraat, lag in de middeleeuwen de *Garenmarkt* (fig. 4: 30). Aan het oostelijke uiteinde van de Hoogstraat, ter hoogte van de oude hallen, bevond zich de *Roggemarkt* (fig. 4: 28). Waar de Hoogwegel de Stedebeek overstak, lag de *Westbrugge* en waar de Westkerksestraat de Stedebeek overstak, lag de *Zuidpoort* (poort gesloopt in het midden van de 14de eeuw, herbouwd in 1488 en opnieuw afgebroken in 1497)¹⁸ en de *Zuidbrug*. Deze brug werd ook de *Schijtebrugge* genoemd, volgens Gysseling wellicht verwijzend naar het iets meer zuidwaarts gelegen openbaar stort¹⁹.

Tot het midden van de 20ste eeuw werd het noordelijke deel van de Westkerksestraat *Ridinneweg* of *Ridinnestraat* genaamd. Het woord 'Ri(ed)dinne' verwijst naar rietland. Het zuidelijke deel van de parochie Oudenburg was door haar lager gelegen positie altijd al een nat gebied geweest. Door dit gebied stroomde een beek met dezelfde naam, de Riedinne²⁰.

4 Aanpak

Tijdens de voorbereidende coördinatievergaderingen werden diverse plannen van aanpak op tafel gelegd. Bij deze plannen diende er rekening te worden gehouden met een hele reeks factoren, zoals veiligheidsvoorschriften, de aanwezigheid van oude buizen onder het tracé, op welke diepte de nieuwe rioleringsbuizen zouden worden aangelegd, het feit dat er zonder bemaling zou worden gewerkt en het zeer dikke pakket aan archeologisch lagen (tot ca 3 m diepte).

Het eerste plan van aanpak was om met lange sleuven te werken waarbij het gehele tracé zou onderzocht worden. Op de coördinatievergadering van 8 januari 2010 werd besloten om af te stappen van dit plan. Deze methode bleek om een aantal redenen niet praktisch. Ten eerste verhinderde de aanwezigheid van talrijke oude buizen onder het wegtracé om zoiets in de praktijk om te zetten. Deze methode bleek ook omwille van de veiligheid niet haalbaar: om de gewenste diepte te bereiken (ca. 2,5 m) zou de aannemer vanaf het voetpad trapsgewijs moeten verdiepen wat impliceerde dat de aan de rand gelegen nutsleidingen zouden moeten worden vrijgelegd. Dit zou bovendien een technisch weinig haalbare en kostelijke zaak zijn.

In plaats daarvan werd voorgesteld om op regelmatige afstanden met kijkvensters te werken. Verspreid over de drie fasen werden er tien kijkvensters aangelegd (fig. 5). Na overleg met het studie bureau (Lobelle) werd beslist om de kijkvensters zoveel mogelijk aan te leggen waar de inspectieputten voor de rioleringsbuizen waren gepland. Voor een vlot verloop van de werken werd afgezien van kijkvensters ter hoogte van het kruispunt van de Westkerksestraat-Hoogstraat met de Weststraat en de Hoogwegel. Om veiligheidsredenen werden de kijkvensters die in de Weststraat en Hoogstraat werden aangelegd, voorzien van een getrapd talud. In de Hoogwegel en de Westkerksestraat kon zonder getrapd talud worden gewerkt.

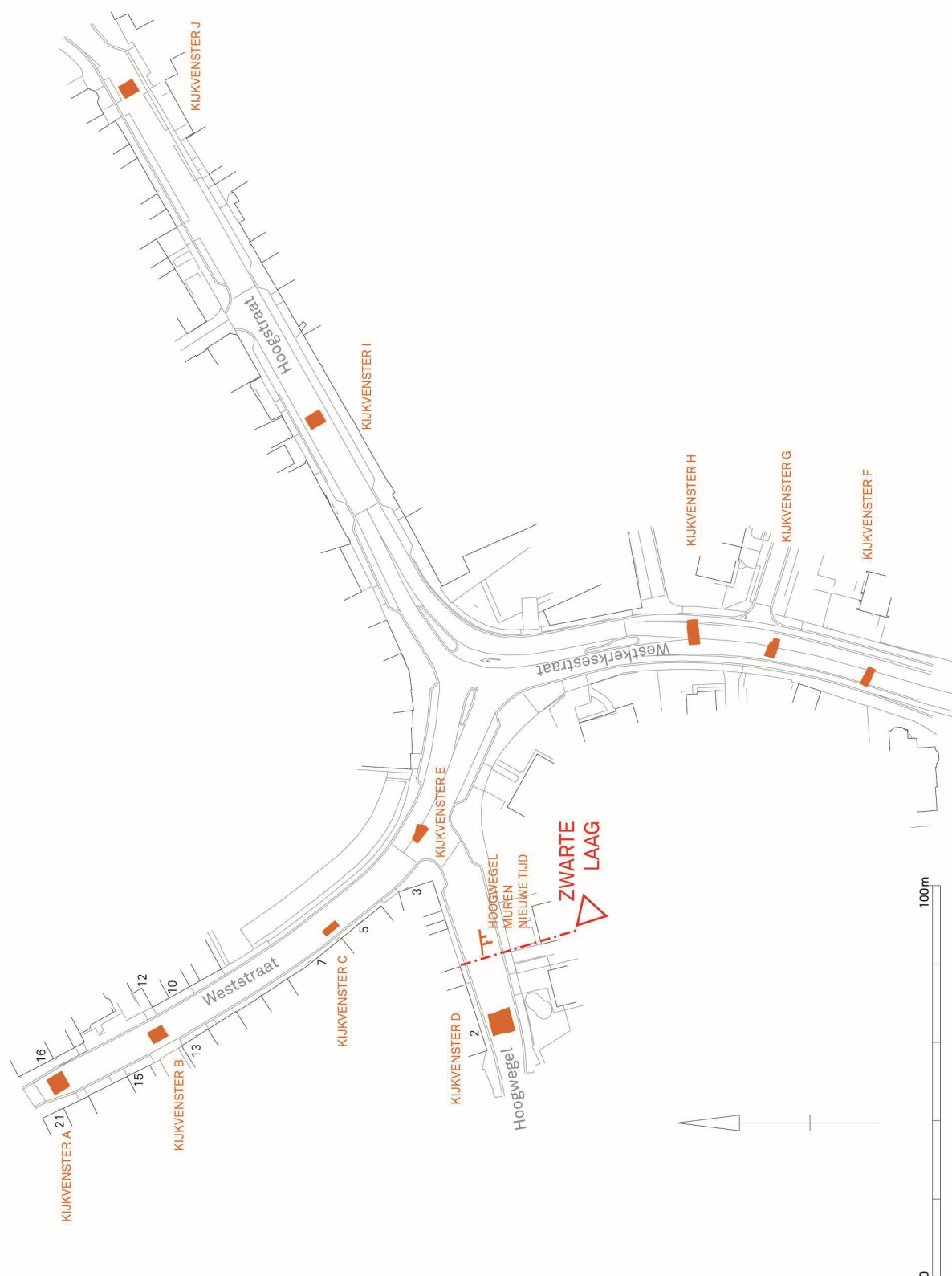

FIG. 5 *Overzicht van alle onderzochte kijkvensters op het begeleide tracé.*

De kijkvensters in de Weststraat en het kijkvenster in de Hoogwegel werden gegraven net vóór de feitelijke werken. Door het probleem van opkomend grondwater en het gevaar voor verzakkingen werd beslist de put dezelfde dag nog gedeeltelijk terug aan te vullen. Het archeologisch onderzoek in deze kijkvensters kon telkens in één dag afgewerkt worden. Het kijkvenster in de Hoogwegel van ca 6 op 6 m moest veel minder diep worden uitgegraven. De archeologische sporen in het pleistoceen zand kwamen hier aan het licht onder de verstoorde bovenlaag.

5 Waarnemingen²¹

WESTSTRAAT, KIJKVENSTER A (29/04/2010)

Kijkvenster A werd gegraven ter hoogte van Weststraat 16, 19 en 21 (fig. 6 en 7; Bijlage 1). De bestaande rioleringsbuis loopt in het midden van het kijkvenster. Hierdoor moest het kijkvenster in twee delen onderzocht worden. De put werd getrapt aangelegd omwille van veiligheidsredenen. Uiteindelijk werd onderaan aan de westelijke kant (ten westen van de rioleringsbuis) een vlak bekomen van ca 1,75 op 4,30 m, aan de oostelijke kant een vlak van ca 1,30 op 4,30 m. Op ca 2,30 m onder het opgebroken wegtracé kon het vlak archeologisch geïnterpreteerd worden. Dit bleek ook het niveau van het opkomende grondwater. Dit bemoeilijkte natuurlijk de archeologische vaststelling en interpretatie.

FIG. 6 *Zicht vanuit het N op kijkvenster A in de Weststraat.*

Twee elkaar snijdende laatmiddeleeuwse grachten werden aangesneden (fig. 7). De onderste vullingen van de oudere gracht (A1) die zich bevond langs de westkant van de put, zijn vrij homogeen, donkergrijs en kleiig. Bovenaan werden enkele bleke, zandige vullingen onderscheiden in het westprofiel. Het jongste materiaal dat kon worden ingezameld uit deze gracht, is een oor van een roodgeglazuurde grape, te dateren in de 14de eeuw. Uit de onderste vullingen werden ook enkele Romeinse scherven ingezameld.

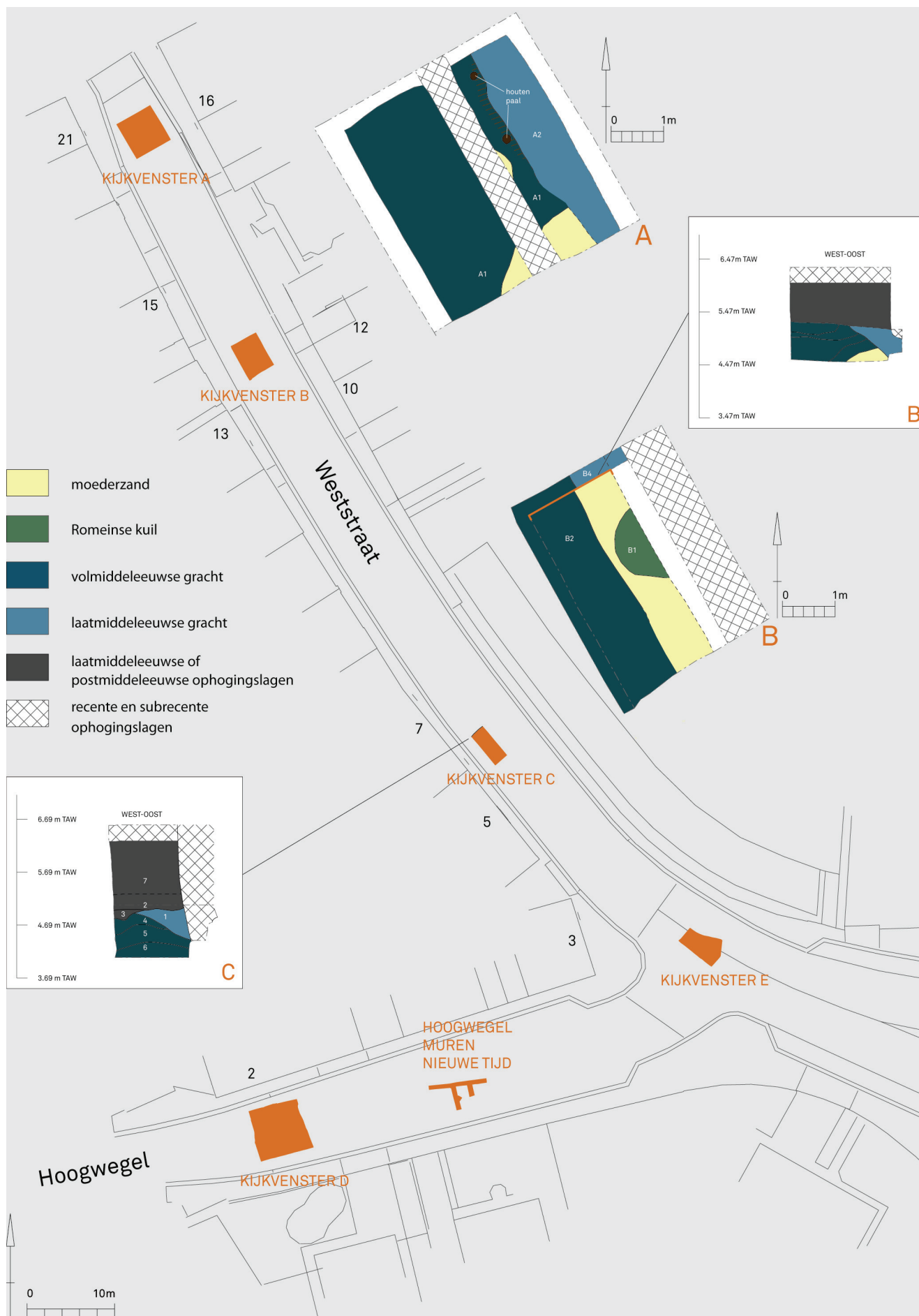

Fig. 7 Overzicht van de onderzochte zones tijdens fase 1 van de werken samen met de archeologisch relevante grondplannen en profielen uit de Weststraat.

FIG. 8 *Zicht vanuit het Z op kijkvenster A. Rechts op het noordprofiel is zichtbaar hoe een jongere middeleeuwse gracht een oudere gracht oversnijdt.*

Op het noordprofiel is zichtbaar hoe deze middeleeuwse gracht wordt oversneden door een jongere gracht die zich meer oostwaarts bevindt (A2) (fig. 8). Op het oostprofiel hellen de lagen licht af naar het zuiden. Deze jongere gracht is humeuzer en bevat enige lenzen en pakketten. Langs de buitenzijde van deze gracht konden twee houten palen met een diameter van ca 15 cm onderscheiden worden met een tussenafstand van 1,20 m (fig. 9). De grachtrand is hier gekenmerkt door takjes, mogelijk restanten van een grachtbeschoeiing (aangeduid met bruin raster). Het kijkvenster leverde geen vondsten op die deze jongste middeleeuwse gracht kunnen dateren.

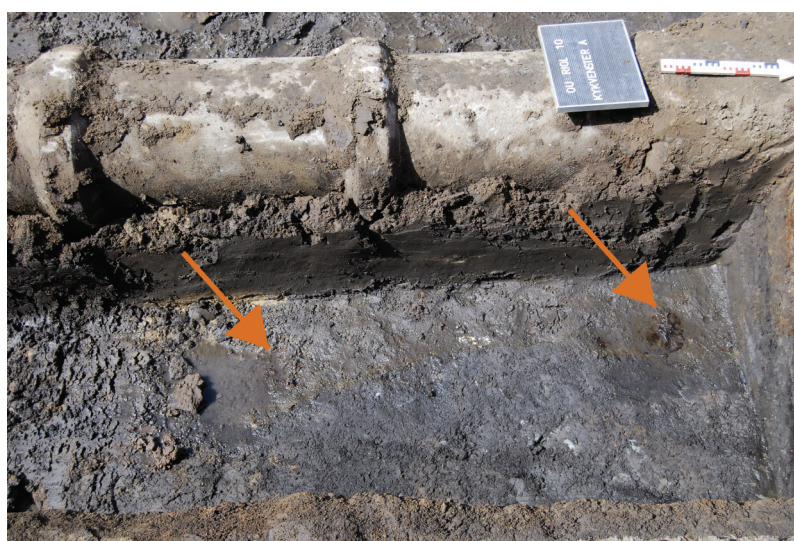

FIG. 9 *Lokalisatie van de twee palen langs de jongste middeleeuwse gracht.*

De grachtvullingen in kijkvenster A bevinden zich onder een zwartbruin humeuz pakket. Dit doet denken aan de zwarte laag die werd vastgesteld op site Spegelaere ter hoogte van de zuidwestelijke hoek van het Romeinse *castellum* op zo'n 80 m van de Weststraat²². Op deze site betreft het echter een vroegmiddeleeuwse en volmiddeleeuwse grondaccumulatie. Het 'zwarte' pakket aangesneden in de kijkvensters van de Weststraat dateert van na het dempen van de laatmiddeleeuwse grachten en is dus zeker niet te vereenzelvigen met de post-Romeinse zwarte laag t.h.v. de zuidwesthoek van het *castellum*. In het pakket in de Weststraat kon een lichte gelaagdheid waargenomen worden (A3, A4, A5), maar het vrij homogene karakter van het pakket doet een snelle grondaccumulatie vermoeden. De overgang met de bovenste bewaarde grachtvullingen is moeilijk aan te duiden. Het humeuze pakket reikt hier tot ca

1,50 m onder het opgebroken wegtracé (= tot ca 5,00 m TAW) en lijkt in korte tijd opgeworpen nadat de grachten zijn gedempt, vermoedelijk op het einde van de late middeleeuwen.

WESTSTRAAT, KIJKVENSTER B (30/04/2010)

Kijkvenster B werd gegraven ter hoogte van de oprit tussen Weststraat 13 en 15 (fig. 7 en 10). De put werd getrapt aangelegd omwille van veiligheidsredenen. De bestaande rioleringsbuis loopt door het kijkvenster, langs de westelijke kant. Hierdoor kon enkel een vlak van 1,80 op 4 m onderzocht worden. Op ca 2,30 m onder het opgebroken wegtracé wat overeenkomt met ca 4 m TAW, werd het moederzand aangesneden en kon het vlak archeologisch geïnterpreteerd worden.

FIG. 10 Zicht op kijkvenster B tijdens het opkuisen van het grondvlak.

10a: vanuit het NO; 10b: vanuit het ZO.

De grachtrand en de Romeinse kuil tekenen zich duidelijk af in het moederzand.

In het grondvlak werd langs de westkant van Kijkvenster B een middeleeuwse gracht onderscheiden met een donkergrijze, kleiige tot zandige vulling (B2/B6) (fig. 10). Deze leverde onder andere een hoogversierde scherf op die te dateren is in de 13de-midden 14de eeuw²³. Mogelijk betreft het hier dezelfde gracht als deze aangesneden langs de westkant van Kijkvenster A (A1). Vondsten uit de jongere grachtvullingen van deze gracht werden gerecupereerd als B3 en B5. Het gaat ondermeer om een volmiddeleeuwse roodbeschilderde wandscherf die hier echter als residueel moet worden beschouwd, en een laatmiddeleeuwse scherf. Op het noordprofiel kon een jongere middeleeuwse gracht (B4)

onderscheiden worden, waarschijnlijk het vervolg van de jongste gracht uit Kijkvenster A (A2) (fig. 7). Er kon enkel een roodgeglazuurde wandscherf uit gerecupereerd worden. Onder deze grachtrand tekent een Romeinse kuil (B1) zich af in het moederzand (fig. 10 en 11). De kuil vertoont een homogeen grijze, zandige vulling en leverde enkele scherven op die slechts ruim in de 2de-3de eeuw na Chr. kunnen gedateerd worden. De kuil kon niet verder onderzocht worden door het opkomende grondwater.

FIG. 11 Kijkvenster B: zicht op de aangesneden Romeinse kuil en de middeleeuwse grachtrand.

Ook hier bevinden de grachtvullingen zich onder een zwart-donkerbruin humeus pakket dat zich op het einde van de laatmiddeleeuwse periode lijkt te hebben gevormd. Nadat Kijkvenster B gedeeltelijk weer werd aangevuld uit veiligheidsoverwegingen wegens het opkomende grondwater en het gevaar voor verzakkingen, kon dit pakket op het westprofiel meer in detail worden bekeken (fig. 12). Het humeuze pakket reikt tot ruim 1 m onder het opgebroken wegtracé. Hieronder zijn twee insnijdingen (B7 en B8), vermoedelijk van jongere grachten, waar te nemen doorheen de jongste vullingen van de oudste gracht. De meest noordelijke vergraving (B7) leverde een grijze randscherf op met brede bandvormige rand, te dateren in de 14de eeuw²⁴. De demping van de zuidelijke vergraving is door een roodgeglazuurde scherf ook niet nauwer te dateren dan laatmiddeleeuws of jonger. Voor het einde van de late middeleeuwen kan een complexe opeenvolging van (afwaterings)grachten aan de rand van de middeleeuwse stadskern vermoed worden.

FIG. 12 *Kijkvenster B, zicht op het bovenste deel van het westprofiel met het laatmiddeleeuwse humeuze pakket, nadat het kijkvenster reeds gedeeltelijk is aangevuld.*

WESTSTRAAT, KIJKVENSTER C (03/05/2010)

Kijkvenster C werd gegraven ter hoogte van Weststraat 7 (fig. 7 en 13). Ook deze put werd getrapt aangelegd uit veiligheidsoverwegingen. De bestaande rioleringsbuis loopt in het midden van het kijkvenster. Ook hier moest het kijkvenster dus in twee delen onderzocht worden. Uiteindelijk werd onderaan aan de westelijke kant (ten westen van de riolering) een vlak bekomen van ca 1,40 op 4,30 m, aan de oostelijke kant een vlak van ca 1 m op 4,40 m. Ook in dit kijkvenster werd gegraven tot ca 2,30 m onder het opgebroken wegtracé.

Dit kijkvenster leverde enkel middeleeuwse grachtvullingen op. Op het noordprofiel kunnen twee grachten onderscheiden worden (fig. 7; Bijlage 2). De lagen van de oudste gracht (C2) lopen horizontaal op het westprofiel; op het noordprofiel snijdt een jongere gracht (C1) duidelijk deze grachtvullingen. De twee grachten konden echter niet onderscheiden worden in vlak (C3-C4). De gerecupereerde vondsten zijn vooral in de 13de tot midden 14de eeuw te situeren. Mogelijk gaat het ook hier om het vervolg van dezelfde grachten die vermoedelijk in Kijkvensters A en B werden aangesneden.

De zogenaamde zwarte laag blijkt hier eveneens tot een diepte van ca 1,30 m onder het opgebroken wegtracé te reiken (tot ca 5,40 m TAW). Het moederzand kon manueel bereikt worden op een diepte van 3,20 m onder het opgebroken wegtracé (ca 2 m TAW).

FIG. 13 a&b *Zicht vanuit het ZO op Kijkvenster C.*

Kijkvenster E werd gegraven ter hoogte van het kruispunt met de Hoogwegel (fig. 7 en 14). De bestaande rioleringsbuis loopt hier in het oosten van het kijkvenster, waardoor enkel een vlak van 1,70 tot 2,80 m op 4,00 m kon worden vrijgelegd. In dit kijkvenster werd met de kraan gegraven tot ca 2,75 m diepte. Dit leverde echter binnen de contouren van het kijkvenster enkel zandige tot kleiige vullingen op die een niet geringe hoeveelheid ceramiek en dierlijk bot, waaronder enkele grote stukken, opleverden, goed verspreid over alle vullingen heen (E1). Het aardewerk wijst vooral naar de 12de eeuw. Plaatselijk werd manueel nog verder gegraven op zoek naar de top van het moederzand. In de noordwesthoek werd het moederzand aangesneden op ca 3 m onder het opgebroken wegtracé ofwel op ca 3,85 m TAW (fig. 15). Deze archeologische observaties zijn moeilijk te interpreteren. Naar alle waarschijnlijkheid betreft het hier een gracht.

FIG. 14 *Zicht op de zandige en kleiige vullingen in Kijkvenster E vanuit het Z/ZO. Het gele zand onderaan het westprofiel is een zandige grachtvulling en nog geen in situ moederzand.*

FIG. 15 *Kijkvenster E, noordwesthoek met onderaan de bodem van de vermoedelijke gracht.*

In de zuidoosthoek werd op het profiel een diepe vergraving herkend waarvan de bodem niet kon worden aangesneden (fig. 16). Dit spoor snijdt minstens de oudste grachtvullingen, maar kon verder niet onderzocht worden.

FIG. 16 *Kijkvenster E, zuidoosthoek: zicht op vergraving onderaan.*

Van een duidelijke ‘zwarte’ laag is hier geen sprake. De grachtvullingen lijken te reiken tot aan de verstoorde bovenlaag.

HOOGWEGEL, KIJKVENSTER D (03>06/05/2010)

Het kijkvenster van ongeveer 6 op 6 m in de Hoogwegel werd op een diepte van ca 1 m aangelegd (fig. 17 en 18). Dit kijkvenster bevindt zich net buiten het areaal van het stadscentrum waarbinnen de zwarte laag zich uitstrekt. Tijdens de opvolging van de werken in de Hoogwegel kon de grens van de zogenaamde zwarte laag gelokaliseerd worden. In de Hoogwegel werd langs de zuidkant van de weg een riolering voor het afvalwater aangelegd; langs de noordkant één voor het regenwater. Voor de zuidelijke riolering werd niet dieper gegraven dan de verstoorde grond. De noordelijke riolering werd een stuk dieper gestoken. Aan het begin van de Hoogwegel trof men hierbij de zwarte laag aan met daaronder ‘vettige’ grond, mogelijk grachtvullingen. Ter hoogte van de oostelijke hoek van huis nr. 2 verdwijnt deze zwarte laag (fig. 5). Westwaarts treft men enkel verstoorde grond aan tot een diepte van max. 1 m en daaronder moederzand. In de sleuf van ca 2 m breed die zich situeerde zo’n 2 m van de rooilijn, werden geen archeologische sporen herkend.

Het zuidprofiel van Kijkvenster D geeft aan dat de jongste archeologische sporen zich al op een diepte van ca 40 cm onder het opgebroken straattracté laten aflijnen. Het kijkvenster toont een dichte densiteit aan sporen (fig. 17; Bijlage 5). De sporen en lagen van Kijkvenster D leverden in totaal 1214 vondsten op, waarvan 658 aardewerkscherven (zie Bijlage 3).

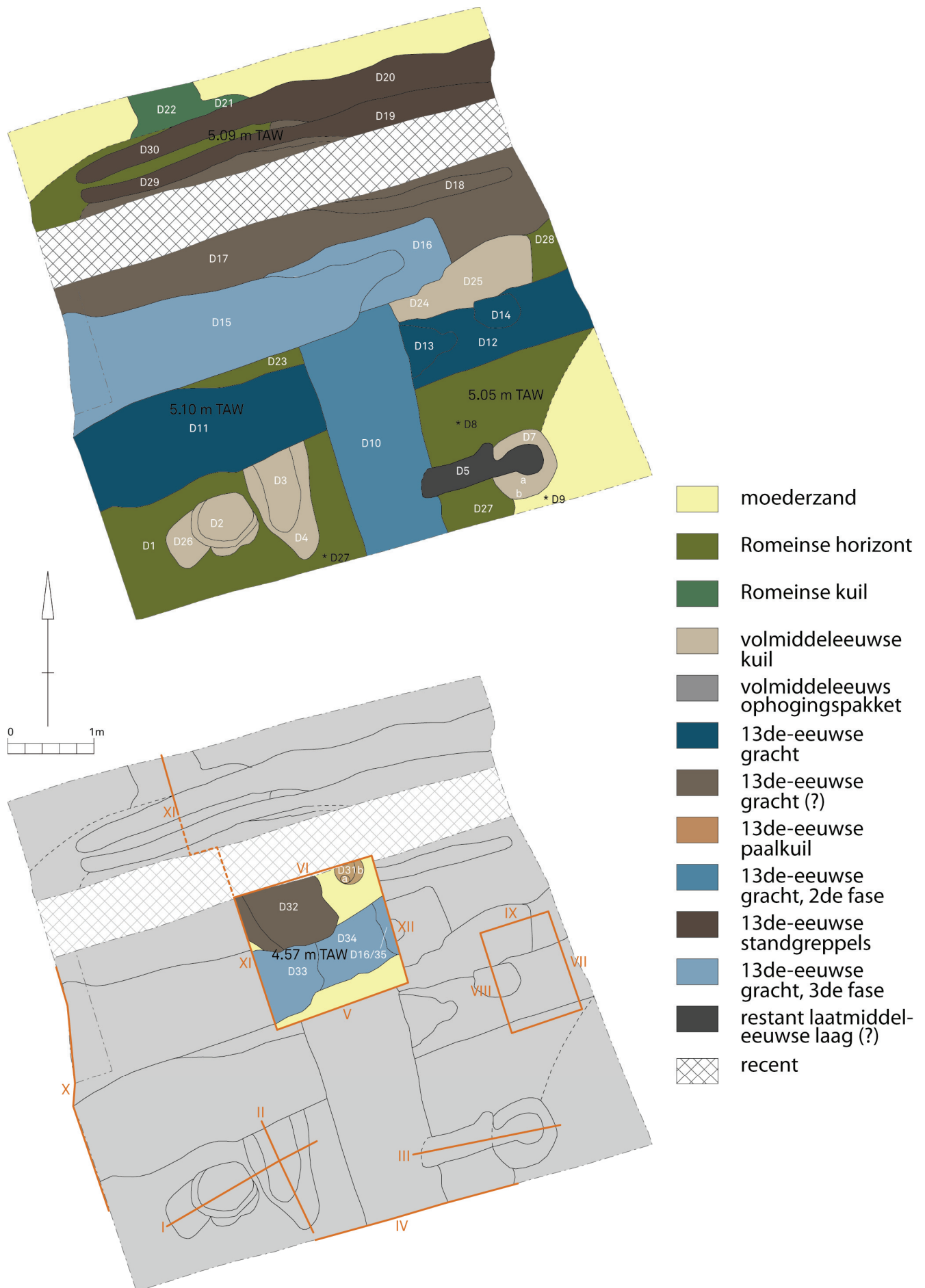

FIG. 17 a&b Het opgravingsplan van Kijkvenster D. Bovenaan: niveau 1. Onderaan: coupe-aanduidingen niveau 1 en niveau 2 opgelicht. Zie voor de beschrijvingen Bijlage 5.

FIG. 18 *Algemeen zicht op Kijkvenster D.*

Oorspronkelijk bevond zich over het grootste deel van de onderzochte zone een ca 20 cm dikke laag, bestaande uit beige tot grijsbruin zand vermengd met moederzand en natuurlijke ijzeroerbrokken. De laag is vooral op de zuidelijke profielwand duidelijk af te lijnen en liet zich in grondvlak herkennen dankzij de aanwezigheid van enkele aardewerkscherven. Deze Romeinse horizont, waaruit in totaal een 14-tal Romeinse scherven kon gerecupereerd worden, dateert uit de 2de eeuw na Chr. op basis van de aanwezigheid van een wandfragment van een Keulse geverniste beker met kleikruimelbestrooiing, een randscherf van een Keulse Niederbieber 30 en een stukje eierlijst van een Centraal-Gallische versierde kom, vermoedelijk een Drag. 37. Aan de noordkant van het kijkvenster kon een deel van een Romeinse kuil (D22) worden blootgelegd (die buiten het kijkvenster doorloopt) die naast dakpanfragmenten, dierlijk bot, een ijzeren nagelfragment, veldsteenbrokken en wat maalsteenbrokjes, 48 scherven opleverde (fig. 19). Enkele Oostgallische mortariumfragmenten dateren de kuil zeker na 175 na Chr. Opvallend is het bodemfragment in BB1 (Black Burnished 1), geïmporteerde handgevormde waar uit *Britannia*.

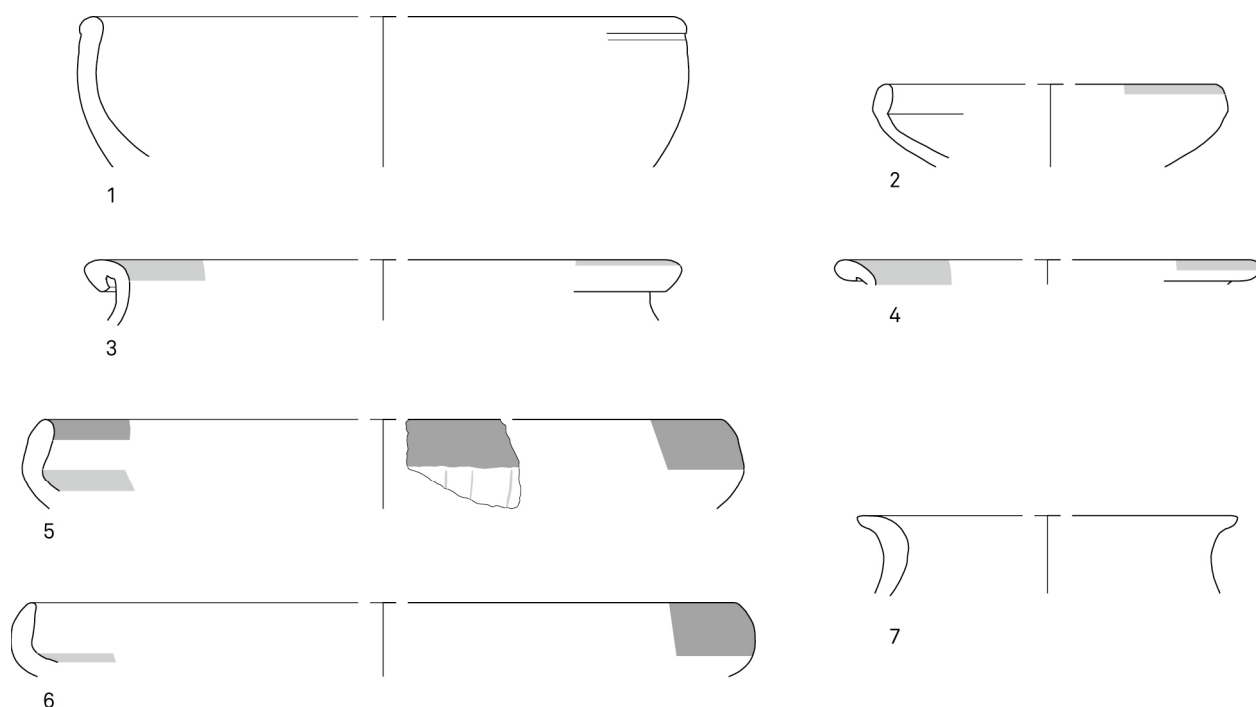

FIG. 19 Romeins aardewerk uit kuil D22: 1. Randscherf Oostgallische Drag. 37; 2. Randscherf van kommetje in gewoon reducerend aardewerk; 3&4. Randscherven Noordfrans aardewerk; 5&6. Randscherven van twee handgevormde kommen; 7. Handgevormde pot (schaal 1:3).

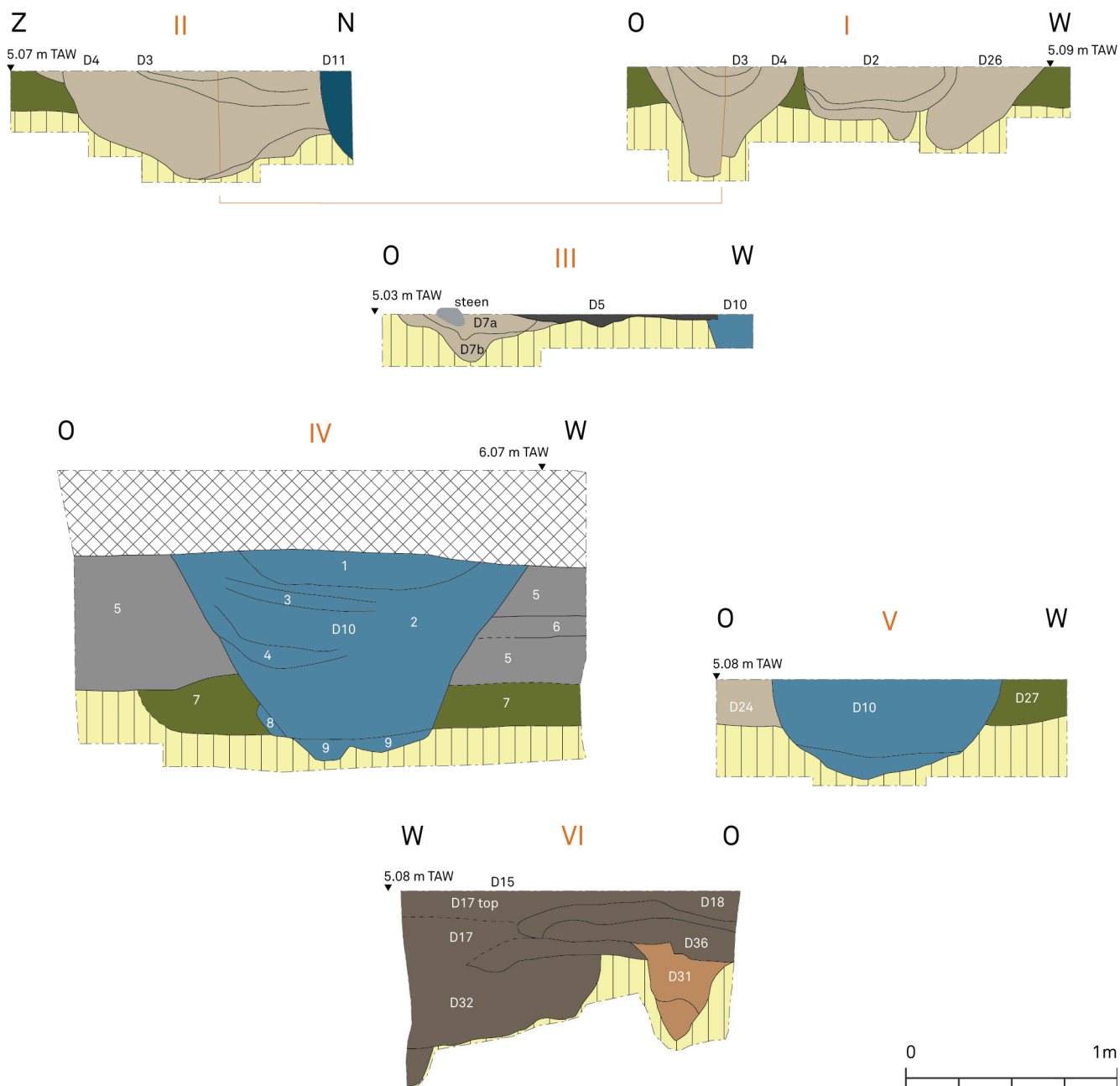

FIG. 20 Kijkvenster D, coupes (aangeduid op Fig. 17).

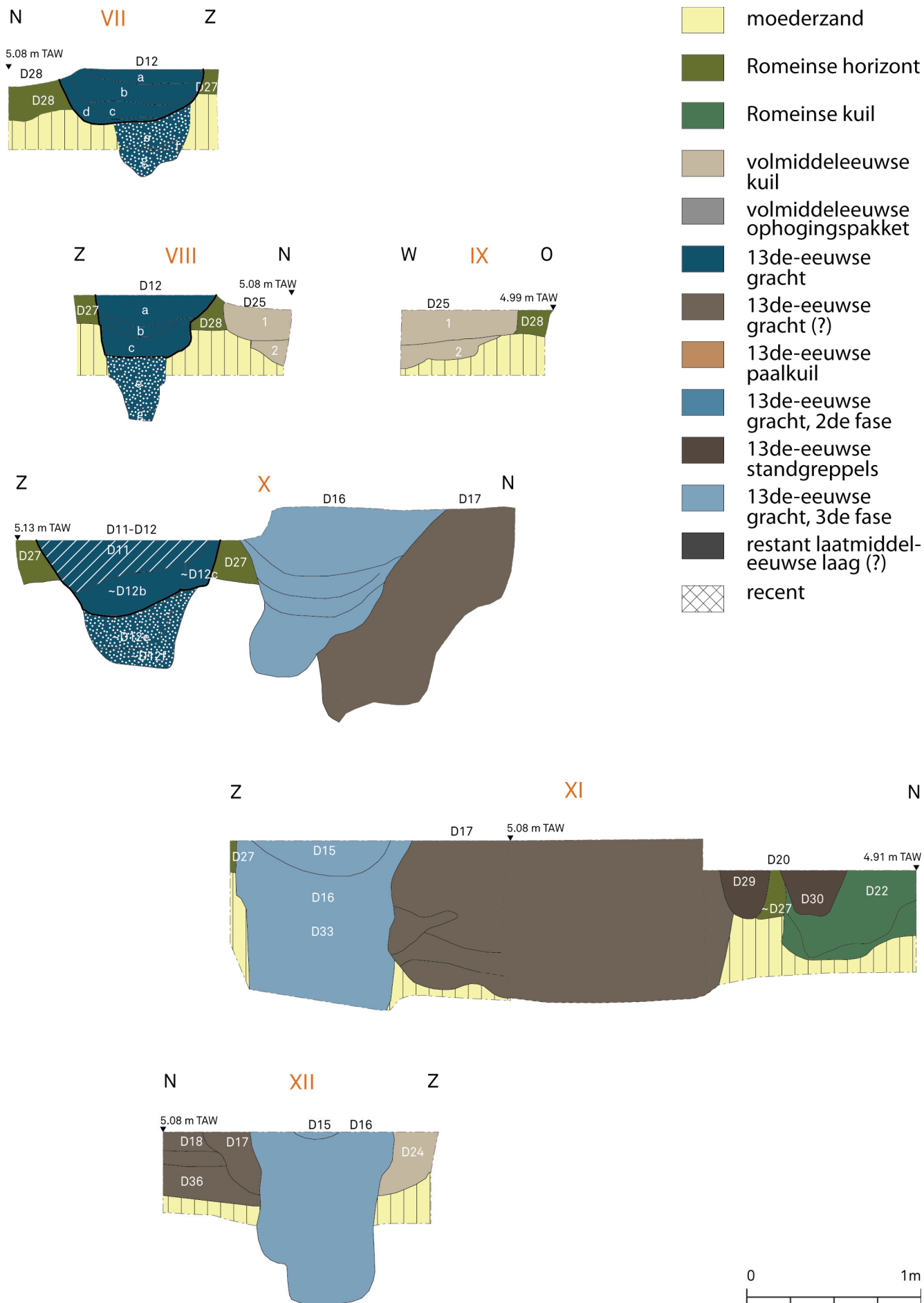

FIG. 21 Kijkvenster D, coupes (aangeduid op Fig. 17).

Uit een eerste fase in de volle middeleeuwen dateren de kuilen D2, D3-4 en vermoedelijk D7, D24-25 en D26. Kuilen D2, D7 en D26 waren mogelijk paalkuilen; kuil D2 toont een latere vergraving. Van de 50 aardewerkfragmenten uit kuil D2 zijn 38 scherven als Romeins te identificeren. Het is opgespit materiaal; een roodbeschilderde scherf dateert de kuil in de volle middeleeuwen. Dit is ook het geval voor kuil D3-4, waarvan 23 van de 49 scherven eveneens als Romeins te dateren zijn. D7, D24-25 en D26 leverden middeleeuws grijs aardewerk op als jongste materiaal maar horen vermoedelijk tot hetzelfde niveau als de volmiddeleeuwse kuilen. In kuil D24-25 werd ook een spinschijfje aangetroffen (Fig. 22).

Vermoedelijk werd het terrein na deze occupatie opgehoogd. Daarvan getuigt het ca 60 cm dikke pakket 5 op het zuidprofiel (fig. 20: profiel IV). Het kan enkel op stratigrafische gronden in de volle middeleeuwen gedateerd worden.

De volgende menselijke activiteit in deze zone is nog steeds slechts ruim in de volle middeleeuwen te situeren. Het omvat onder andere grachtje D11-12. D12 e-f-g zijn de vullingen van de eerste fase van dit grachtje, dat vrij diep uitgesneden is en dat later werd hergraven (D12 a-b-c-d) (fig. 23). D11 is de opvulling van een laatste uitgraving.

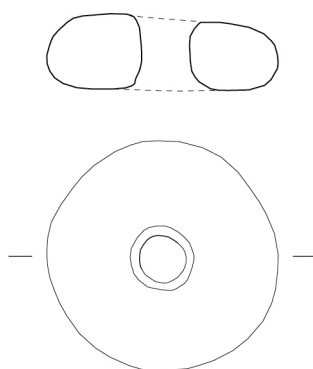

FIG. 22 Spinschijfje uit rood aardewerk gevonden in kuil D24-25 (schaal 1:1).

FIG. 23 Grachtje D12. Zicht naar het oosten.

Uit dezelfde periode stamt D17-32. Het gaat om een diepe gracht van ca 1,65 m breed die centraal in kijkvenster D eindigt, wat blijkt uit profiel IV. Na de demping van deze gracht werd net ten oosten ervan een paalkuil (D31) gegraven die enkel in profiel kon worden herkend (profiel IV). Vermoedelijk horen de

twee standgreppels, D29 en D30, tot hetzelfde niveau. Hoe deze parallelle standgreppels moeten geïnterpreteerd worden, is niet duidelijk. Later werd deze zone genivelleerd: D18 en D26 dekken de paalkuil af en ook de standgreppels konden pas onder een afdekkende laag herkend worden. Het aardewerkensemble dat als D17-18 werd ingezameld en dus twee fasen vertegenwoordigt, bevat één vroegrode scherf en één manchetvormige rand die de context in de 12de eeuw plaatsen (tweede – derde kwart 12de eeuw).

Mogelijk hoort gracht D10 tot dezelfde periode (fig. 24). Het is een snel gedempte gracht die 87 aardewerkfragmenten heeft opgeleverd, waarvan 6 scherven residueel Romeins zijn. Naast 2 scherven rood aardewerk en 22 scherven met oxiderend uiterlijk vertegenwoordigt het grijs aardewerk een spectrum dat reeds aansluiting vindt met het ensemble dat werd aangetroffen in de Marktstraat in 1984 en dat in de vroege 13de eeuw werd gedateerd²⁵ (fig. 25). Grachtensemble D10 lijkt wel nog in de 12de eeuw te situeren²⁶.

FIG. 24 *Zicht op een deel van de zuidelijke profielwand met gracht D10 in doorsnede.*

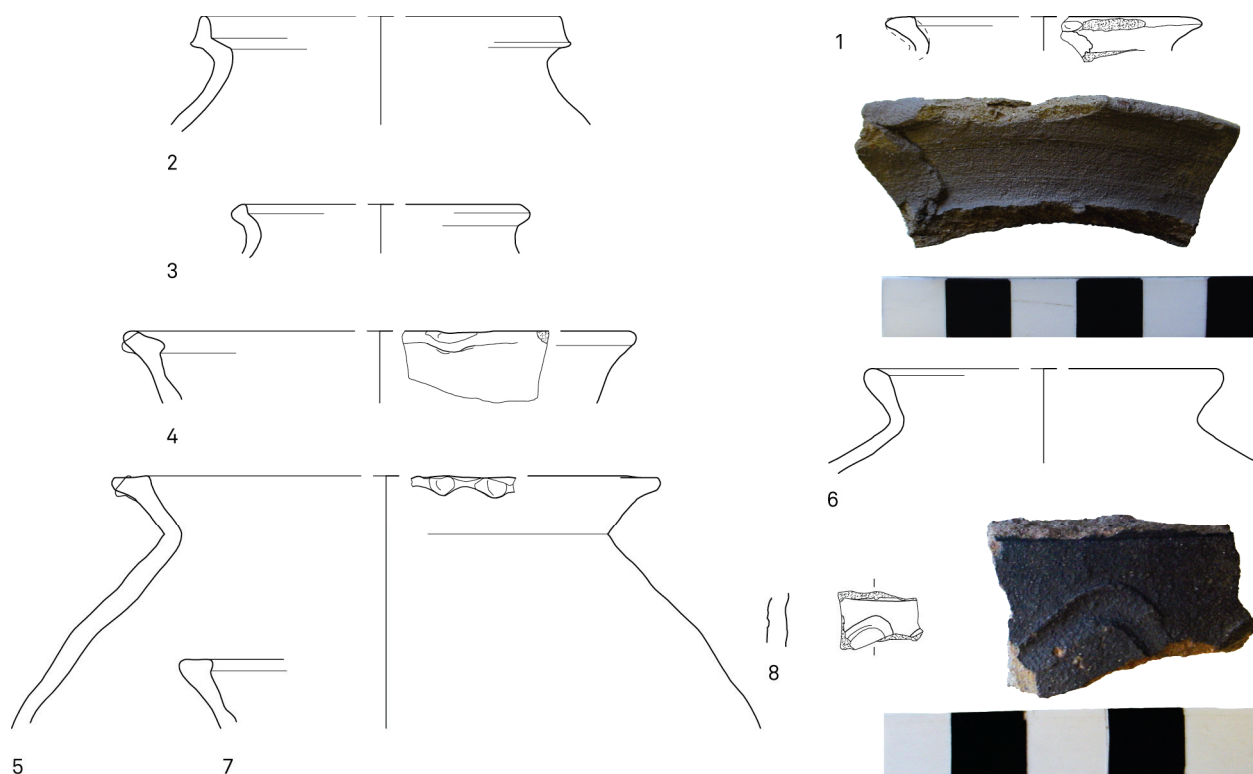

FIG. 25 12de-eeuws aardewerk uit gracht D10. 1: potrand met aanzet oor; 2-8: potranden waarvan twee met duidelijke dekselgeul (2-3) en twee met vingerindrukken op de rand (4-5); 8: wandscherf met golflijnversiering (tekeningen schaal 1:3).

Na de demping van grachtje D10 werd gracht D15-16 gegraven, waarbij D15 de jongste vulling vertegenwoordigt. Het gaat om een heel diepe gracht met een diepte tot ca 1 m, die eveneens in kijkvenster D eindigt. De grachtvulling leverde 158 scherven op. Ook hier werd een 12-tal residuele Romeinse scherven ingezameld. Het grijze aardewerk wijst ook hier naar de volle middeleeuwen, meer bepaald tweede helft 11de – eerste helft 12de eeuw²⁷. Op stratigrafische gronden moet hier dus aan de eerste helft van de 12de eeuw gedacht worden. Verschillende randscherven van potten met dekselgeul en randen van kookpotten met opstaande, verdikte, afgeplatte rand kunnen geïdentificeerd worden (fig. 26). De aanzet van een tuit van een tuitpot draagt een rolstempelversiering bestaande uit ruitjes (fig. 26: 3). De aanwezigheid van drie scherven zgn. Verhaeghe groep A, twee scherven protosteengoed en een scherf Maaslands aardewerk onderaan in de gracht, past bij deze datering. Aangezien deze gracht ook nog in de eerste helft 12de eeuw te dateren is, moeten de verschillende opeenvolgende volmiddeleeuwse activiteiten in kijkvenster D elkaar snel hebben opgevolgd.

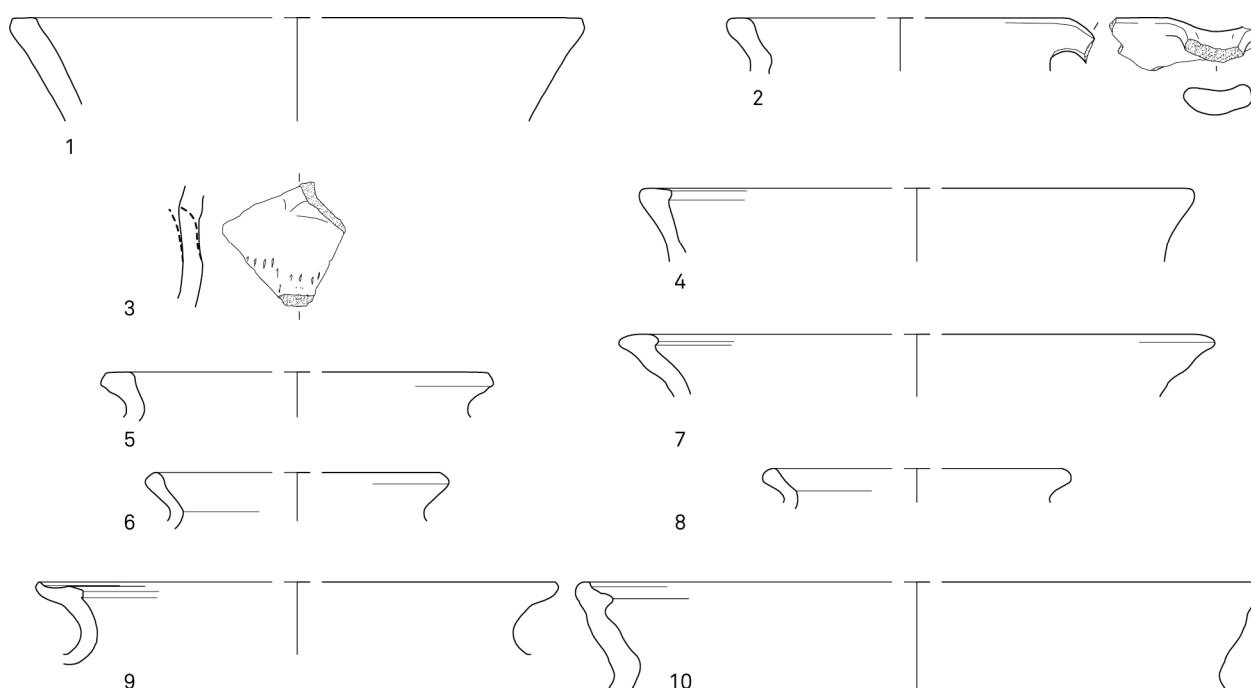

FIG. 26 Het diagnostisch aardewerk uit de middeleeuwse gracht D15-16. 1: eenvoudige komrand; 2: potrand met aanzet oor; 3: wandscherf met aanzet tuit van tuitpot met rolstempelversiering; 4-5: kogelpotranden met verdikte rand; 6: potrand met bandvormige rand; 7-10: potranden met dekselgeul (schaal 1:3).

HOOGWEGEL, MUREN NIEUWE TIJD

In de Hoogwegel werden net onder het opgebroken straattracté de muurrestanten van vroegere bewoning langs de Hoogwegel teruggevonden (fig. 27). De muren waren opgetrokken met rode en gele bakstenen die formaten van 25 à 26 x 11 à 13,5 x 5,5 à 6 cm opleverden. Deze formaten wijzen naar het (einde van de 13de –) begin 14de eeuw²⁸. In de basis van een steunbeer konden twee grotere bakstenen opgemerkt worden: één van 28,5 x 14 x 6,5 tot 7,5 cm en een ander van 29,5 x 14,5 x 7,5 cm, duidelijk recuperatiemateriaal van oudere bewoning, mogelijk uit het tweede kwart van de 13de eeuw²⁹. Binnen de muren van het blootgelegde grondplan werd een brandlaag vastgesteld. Tijdens de verdere opvolging van de werken konden hier twee opeenvolgende brandniveaus onderscheiden worden die een tegelvloertje afdekt. Dit vloertje kon echter niet verder onderzocht worden. De brandlagen zijn mogelijk te linken aan de verwoesting van Oudenburg op het einde van de 16de eeuw tijdens de Godsdienstoorlogen³⁰.

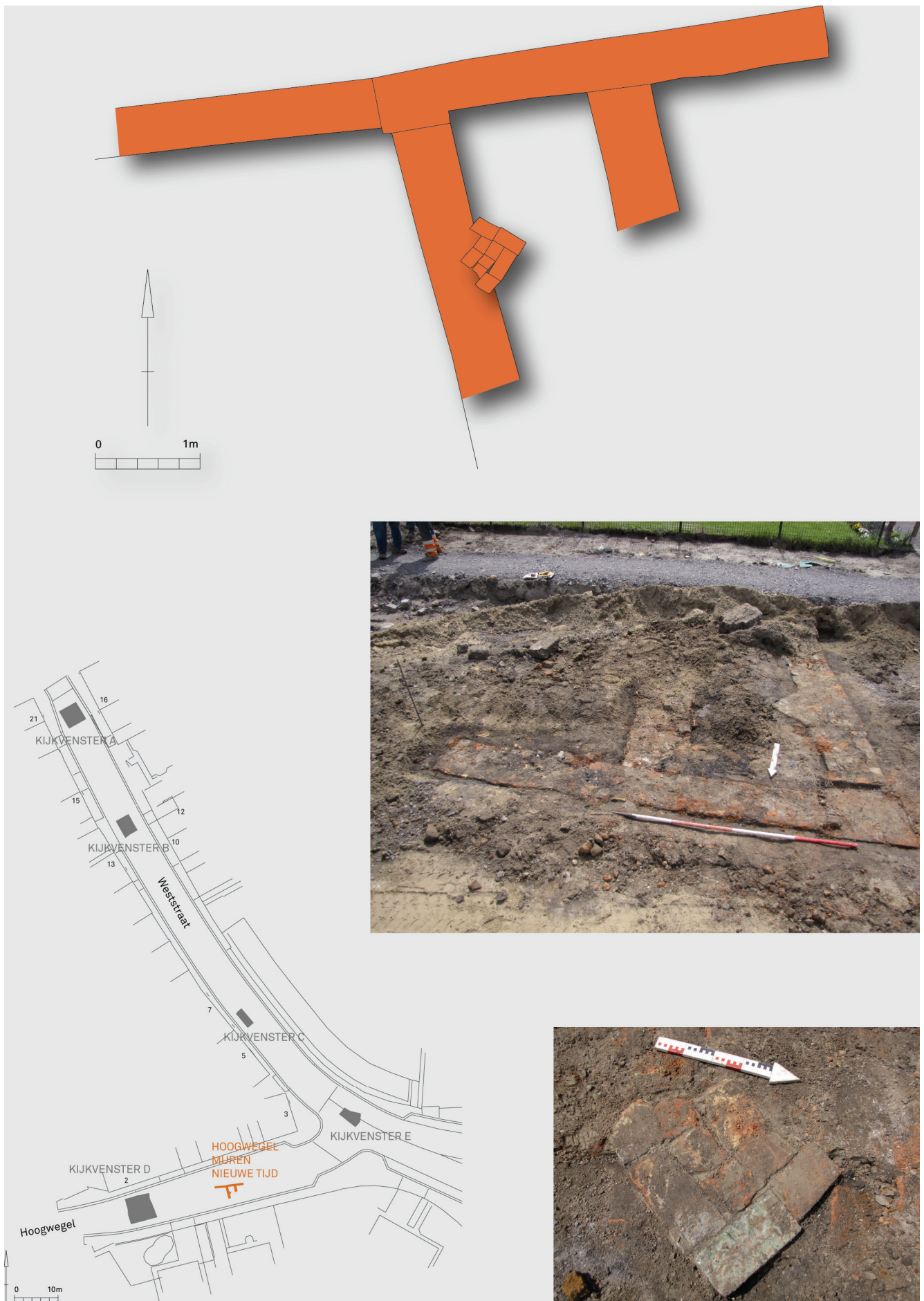

FIG. 27 Lokalisatie en overzicht van de bewaarde muurrestanten in de Hoogwegel.

De west-oostmuur geeft de oorspronkelijke rooilijn aan van de Hoogwegel, die vroeger een veel smallere weg was. Op oude kaarten kan op deze plaats bewoning herkend worden die mogelijk overeenstemt met de aangetroffen funderingen. Op de kaart van Sanderus (1586-1664) staat net binnen de Stedebeek een gebouw afgebeeld (fig. 28). Het gaat hier mogelijk nog om het gebouw waarvan de muren aangetroffen zijn.

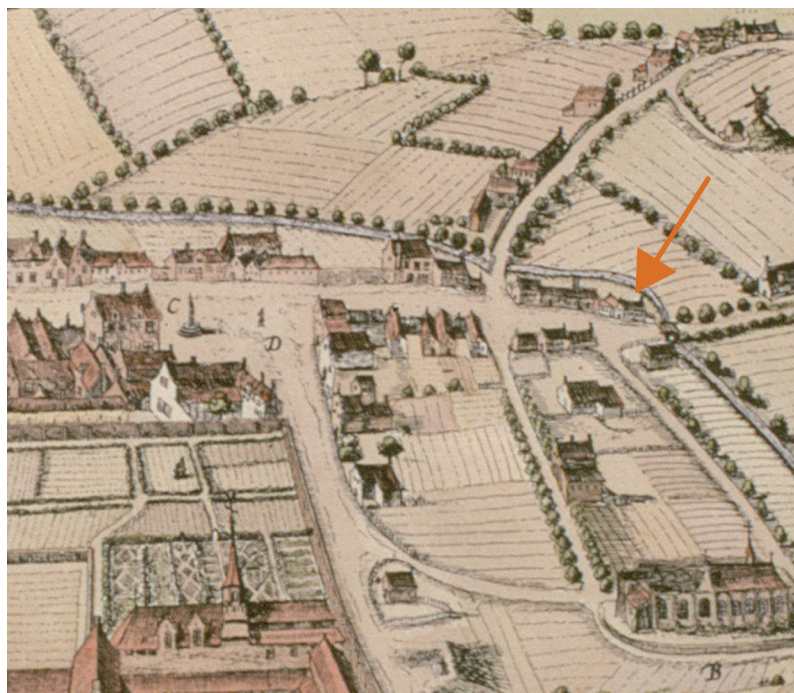

FIG. 28 Uittreksel uit de gravure met zicht in vogelperspectief op Oudenburg, uit de *Flandria Illustrata* van Antonius Sanderus (1586-1664).

Het is niet duidelijk of dit hetzelfde gebouw is dat op de kaart van Ferraris (1777) aangeduid staat (fig. 29). Deze positie lijkt wel de lokalisatie van de aangetroffen muren te evenaren. Mogelijk verwoestte de brand op het einde van de 16de eeuw het gebouw niet volledig en konden de oorspronkelijke muren nog steeds dienst doen.

FIG. 29 Uittreksel uit het kaartblad Oostende uit de *Carte de Ferraris* (1777): Oudenburg.

Het gebouw dat afgebeeld staat op de kaart van Popp (ca 1854) (fig. 30) lijkt te schuin gericht te zijn en te dicht bij de Stedebeek gesitueerd om hiermee overeen te komen.

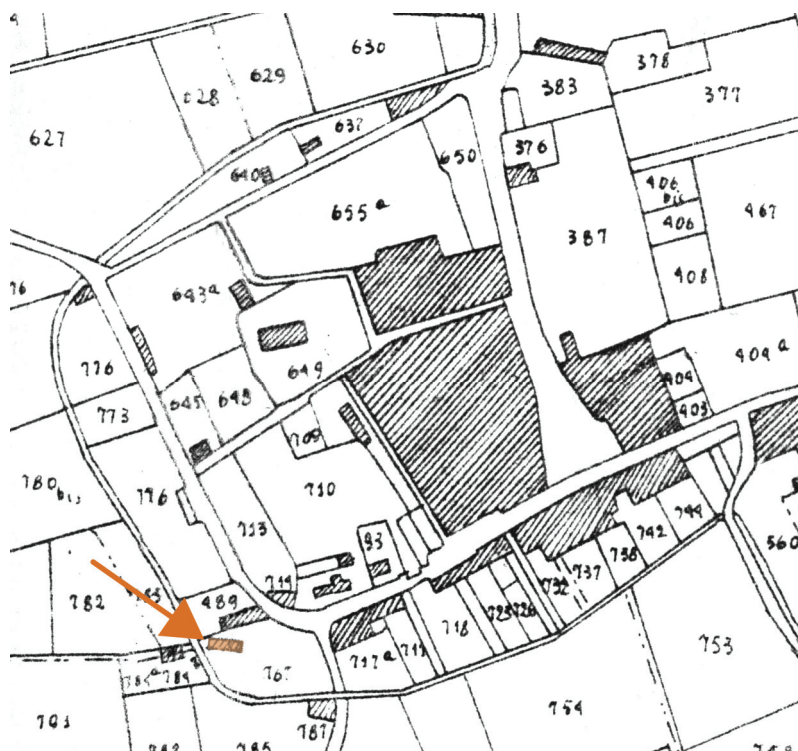

FIG. 30 Uittreksel uit de Poppkaart (ca 1854), kaartblad arrondissement Brugge, kanton Gistel, perceelsplan van de gemeente Oudenburg.

De bordfragmenten slibversierdaardewerk (mogelijk zogenaamd Werra- of Weseraardewerk) die als losse vondst werden ingezameld rond de funderingen, dateren één van de bewoningsfasen in de late 16de - eerste helft 17de eeuw³¹.

VERDERE BEGELEIDING VAN DE WERKEN VAN FASE 1 EN LOSSE VONDSTEN

Aangezien de bodemingrepen voor de aanleg van de nieuwe riolering in de Weststraat slechts tot op het niveau van de bodem van de postmiddeleeuwse zwarte laag of maximaal tot de bovenste vullingen van de middeleeuwse grachten reikten, leverde de opvolging van de werken verder geen extra stratigrafische informatie op.

Wel konden via metaaldetectie enkele metalen vondsten uit de bodemlaag ingezameld worden. In de Hoogwegel werden twee Romeinse vondsten uit koperlegering gerecupereerd, waaronder een onvolledig beeldje van 4,6 cm groot (fig. 31). Het hoofd, de handen en de onderste ledematen zijn afgebroken. Het gaat vermoedelijk om een naakte godheid maar verdere specificaties ontbreken.

FIG. 31 a&b Voor- en achterzijde van het beeldje uit koperlegering, als losse vondst ingezameld in de Hoogwegel.

Ter hoogte van Hoogwegel 4 werd een fijn uitgewerkt sierbeslag met buste ingezameld (fig. 32). De achterzijde is voorzien van twee noppen, één aan de top en één aan de onderzijde.

FIG. 32 a&b Voor- en achterzijde met noppen van het sierbeslag met buste met voorstelling van Silenus.

Een perfect gelijkaardige vondst (fig. 33) bevindt zich in een 3de-eeuws ensemble van de Romeinse villa van Wange dat vooral uit paardenuitrusting bestaat. Het stuk stelt een oude man met lange baard voor. De basis van de buste wordt gevormd door een floraal motief bestaande uit drie opstaande bloemblaadjes. De figuur kijkt recht voor zich uit en heeft uitgesproken wenkbrauwen, diepliggende ogen, ronde wangen, een dikke neus, dikke lippen, een snor en hoorns. De baard is gestileerd weergegeven. De figuur stelt de godheid Silenus voor³².

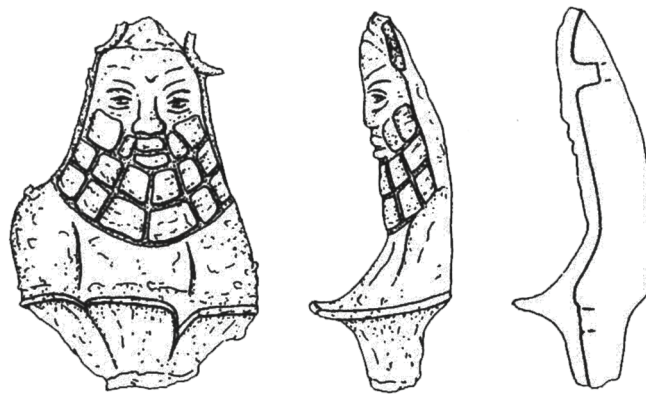

FIG. 33 3de-eeuws sierbeslag met voorstelling van Silenus uit de Romeinse villa van Wange (uit: Lodewijckx et al. 1993, 74: Fig. 5: 4.2).

In de Weststraat konden vier vondsten worden opgespoord met de metaaldetector. Ze zijn in de middeleeuwse periode te dateren. Behalve een klein stukje fijn plaatvormig beslag in koperlegering, gaat het om een eenvoudig versierd koperen beslag (fig. 34), een onvolledig, deels verplooid, lokfluitje, vermoedelijk uit koperlegering (fig. 35) en een ovaalvormig, dun plaatje met inkervingen, eveneens uit koperlegering (fig. 36). Lokfluitjes, waarmee maar één toon te blazen valt, werden in de middeleeuwen mogelijk door volwassenen, maar zeker ook door kinderen, gebruikt om vogels te lokken³³. Het ovaalvormige plaatje is vermoedelijk een aan de randjes deels afgebroken medaillonsluiting met een gravering van Gotische letters. Het kan in de 15de-16de eeuw gedateerd worden³⁴. De medaillonsluiting is een geheel nieuw type sluiting dat vanaf ca. 1350 in opmars kwam. Het bestond uit een beslagplaat met een omgebogen lip eraan dat aan een oogje, gemonteerd aan de achterzijde van de gordel, kon worden gehaakt. Zo werd de gordel gesloten en hing het overvloedige gedeelte van de gordel, overeenkomstig het modebeeld, keurig naar beneden³⁵.

FIG. 34 Koperen beslag, als losse vondst ingezameld in de Weststraat.

FIG. 35 Lokfluitje, losse vondst uit de Weststraat.

FIG. 36 Medaillonsluiting, gevonden in de Weststraat als losse vondst.

6 Besluit

De eerste fase van het archeologisch onderzoek in de Weststraat en de Hoogwegel naar aanleiding van de aanleg van een nieuw rioleringsstracé en herinrichtingswerken in het stadscentrum leverde in totaal 1540 vondsten op waarvan 826 aardewerkscherven³⁶.

De drie kijkvensters in de Weststraat (Kijkvenster A, B en C) legden laatmiddeleeuwse afwateringsgrachten bloot. Mogelijk is dit ook het geval voor Kijkvenster E. De oudste gracht in Kijkvenster A, B en C lijkt terug te gaan tot de 14de eeuw. De vermoedelijke gracht van Kijkvenster E dateert uit de 13de eeuw. Mogelijk betreft het in kijkvenster A, B en C telkens dezelfde opeenvolgende grachten. Enkel Kijkvenster B leverde onder één van de grachtranden een Romeinse kuil op, een getuige van de Romeinse *vicus*.

Kijkvenster D leverde een densiteit aan sporen op. De Romeinse horizont met ceramiek uit de 2de eeuw en de Romeinse kuil die in het laatste kwart van de 2de eeuw - 3de eeuw te dateren is, lijken te behoren tot twee fasen van de Romeinse occupatie. In de middeleeuwen vindt hier een intensieve opeenvolging van menselijke activiteiten plaats, te situeren in de volle middeleeuwen. Enkele kuilen lijken tot eenzelfde eerste niveau te behoren. Twee parallelle grachten, D11-12 en D17, horen vermoedelijk thuis in dezelfde fase van de 12de eeuw. Kort daarna is een dubbele standgreppel te situeren, samen met grachtje D10. Tot een laatste fase, maar nog steeds in de 12de eeuw, vermoedelijk zelfs nog eerste helft 12de eeuw, moet gracht D15-16 geplaatst worden. De grote concentratie aan sporen wijst op een belangrijke 12de-eeuwse activiteit in deze zone.

De blootgelegde muurrestanten in de Hoogwegel dateren uit een jongere periode, namelijk vermoedelijk uit de 14de eeuw. Ten slotte leverde metaaldetectie langs de Weststraat en de Hoogwegel enkele sprekende vondsten op uit het Romeinse en het middeleeuwse verleden van Oudenburg.

7 Bibliografie

ANECA H. 1964: Het slopen van het *castrum* te Oudenburg en de vroegste geschiedenis van Brugge, *Belgisch Tijdschrift voor Philologie en Geschiedenis*, 1292-1305.

DHAEZE W., HANTSON W., DEWILDE M. & VANHOUTTE S. 2010: Archeologisch onderzoek aan de zuidwestelijke hoek van de markt van Oudenburg (site Hoogstraat) (W-VL.). Vol- en laatmiddeleeuwse bewoningslagen en resten van de laat- en post-middeleeuwse lakenhalle en herberg, *Archaeologia Mediaevalis*. Kroniek 33, 65-71.

DHAEZE W. & VANHOUTTE S. 2010: *Toevalsvondsten op de site Weststraat 13 te Oudenburg: een Romeinse waterput en enkele laatmiddeleeuwse en postmiddeleeuwse kuilen*, Archeologische Rapporten Oudenburg 6, Oudenburg.

DHAEZE W. & VANHOUTTE S. 2011: *Archeologische begeleiding rioleringswerken schoolomgeving Zuidpoort, centrum Oudenburg (29/04-06/05/2010, 23-25/08/2010, 16/09/2010 en 05/10/2010)*, Archeologische Rapporten Oudenburg 10, Oudenburg.

DIEPENDAELE S. s.d.: *Evaluatieverslag (OS13) van de archeologische begeleiding ten behoeve van het rioleringsplan in de stadskern van Aardenburg (gemeente Sluis)*, ArcheoMedia BV, ongepubliceerd rapport.

FEYS E. & VAN DE CASTEELE D. 1873: *Histoire d'Oudembourg, accompagnée de pièces justificatives comprenant le cartulaire de la ville et de nombreux extraits des comptes communaux*, Bruges.

GYSSSELING M. 1950: *Toponymie van Oudenburg*, Nomina Geographica Flandrica IV, Brussel.

HASSELT H. s.d.: *Een bijzondere groep gordelsluitingen uit de late middeleeuwen. Medaillonsluitingen. De aanloop tot een decoratieve gordel*.

Online artikel: UU <http://www.thecoinhunter.com/Pages/diversen/medaillonsluitingen.htm>

HILLEWAERT B. & HOLLEVOET Y. 1994: Huisvuil onder het wegdek. Een vroeg-13de-eeuws aardewerkcomplex uit de Marktstraat te Oudenburg (prov. West-Vlaanderen), *Archeologie in Vlaanderen* IV (1995), 279-289.

HOLLEVOET Y. 1985: *Archeologisch onderzoek in de gemeente Oudenburg. Prospectie - analyse - synthese*, Onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent, Gent.

HOLLEVOET Y. 1987: Prospectie in Oudenburg. In: THOEN H. (red.), *De Romeinen langs de Vlaamse kust*, 48-50.

HOLLEVOET Y. 1993: Ver(r)assingen in een verkaveling. Romeins grafveld te Oudenburg (prov. West-Vlaanderen). Interimverslag, *Archeologie in Vlaanderen* III (1994), 207-216.

LODEWIJCKX M., WOUTERS L., VIAENE W., SALEMINK J., KUCHA H., WEVERS M. & WOUTERS R. 1993: A third-century collection of decorative objects from a Roman villa at Wange (Central Belgium), *Journal of Roman Military Equipment Studies* 4, 67-99.

MOSTAERT F. 2000: Geografische situering en ontwikkeling van de Vlaamse kuststreek, *Vlaanderen* 49/3, 2-6.

OSTKAMP S. & VENHUIS S. 2009: 'tot soulagemente van de schamele gemeente'. Het Werra-aardewerk uit de werkplaats van Dierck Claesz Spiegel in Enkhuizen opnieuw bekeken (1602-1613). In: CLEVIS H. & VAN GANGELEN H., *Werra Keramiek uit Enkhuizen opnieuw bekeken. Studies aangeboden aan Jan Thijssen*, Zwolle.

TOMBER R. & DORE J. 1998: The National Roman Fabric Reference Collection. A Handbook, MoLAS. Monograph 2, London.

VANDER BAUWHEDE D. 1988: "Van religie ende beroerten tot Oudenburg" tijdens de zestiende eeuw. In: *Kerkschatten uit Oudenburg. Tentoonstellingscatalogus*, Oudenburg, 23-27.

VANHOUTTE S. 2001/2002: Een korte archeologische interventie ten zuiden van het Romeinse *castellum* te Oudenburg (prov. West-Vlaanderen), *Archeologie in Vlaanderen* VIII (2004), 219-28.

VANHOUTTE S. 2007: Het Romeinse castellum van Oudenburg (prov. West-Vlaanderen) herontdekt: de archeologische campagne van augustus 2001 tot april 2005 ter hoogte van de zuidwesthoek. Interim-rapport, *Relicta. Archeologie, Monumenten- en Landschapsonderzoek in Vlaanderen* 3, 199-236.

VANHOUTTE S., DHAEZE W. & DE CLERCQ W. 2009: The pottery consumption c AD 260–70 at the Roman coastal defence fort, Oudenburg, Northern Gaul, *Journal of Roman Pottery Studies* 14, 95-141.

WILLEMSSEN A. 1998: *Kinder delijt. Middeleeuws speelgoed in de Nederlanden*, Nijmeegse Kunsthistorische Studies. Deel VI, Nijmegen.

8 Bijlagen

BIJLAGE 1: *Legende kleurcodes bij grondplannen en profielen.*

BIJLAGE 2: *Kijkvenster C, noordprofiel: beschrijving van de lagen.*

BIJLAGE 3: *Inventaris van alle vondsten uit de kijkvensters van Oudenburg-rioleringstracé fase 1.*

BIJLAGE 4: *Lijst van de gebruikte afkortingen in de vondstenlijst.*

BIJLAGE 5: *Kijkvenster D, beschrijving van sporen en lagen.*

BIJLAGE 6: *Kijkvenster D, beschrijving profiel IV.*

BIJLAGE 7: *Kijkvenster D, beschrijving profielen VII, VIII, IX, X.*

BIJLAGE 1: *Legende kleurcodes bij grondplannen en profielen.*

	moederzand
	Romeinse laag
	Romeinse kuil
	volmiddeleeuwse ophogingslagen en sporen, eerste fase
	volmiddeleeuwse gracht
	volmiddeleeuwse ophogingslagen, latere fase
	wegophogingen met karrensporen
	laاتمیددەلەەۋسە sporen
	laاتمیددەلەەۋسە ophogingslagen
	laاتمیددەلەەۋسە gracht
	laاتمیددەلەەۋسە weg
	laاتمیددەلەەۋسە gracht, latere fase
	houtschoolrijke laag
	laاتمیددەلەەۋسە of postمیددەلەەۋسە ophogingslagen
	postمیددەلەەۋسە gracht
	bioturbatie
	recente en subrecente ophogingslagen

BIJLAGE 2: *Kijkvenster C, noordprofiel: beschrijving van de lagen.*

laag/spoornr.	Beschrijving	interpretatie	vondstnr.
1	homogeen donkergrijs tot bruingrijs, compact lichtkleig zand	grachtvulling	C1
2	grijsbruin, minder compact dan 1, meer klei-, houtschool- en roestpartikels, meer brokjes bouwpuin	nivelleringslaag	
3	grijzer dan 2, compact, kleig zand		
4	grijs-donkergrijs lichtkleig zand, beetje verrommeld, met zwarte lenzen	grachtvulling	C2+C4
5	gelaagde pakketten beige-grijs-donkergrijs, houtschool-, kalk- en schelp-partikels	grachtvulling	C2+C4
6	donkergrijs kleig zand met plaatselijk gele zandlenzen en venige lenzen	grachtvulling	C2+C3
7	donkerbruinzwart humeus pakket met brokjes bouwpuin	ophoging	

BIJLAGE 3: Inventaris van alle vondsten uit de kijkvensters van Oudenburg-rioleringsstracé fase 1.

kijk- venster	spoor- of laagpr.	periode	onder- deel	vondst-categorie	categorie	baksel	beschrijving (type/soort)	R	W	B	O	VP	som andere	mai	opmerkingen	passend?	specifieke datering	FIG.
A	A1			bouwmateriaal			stukje dakpan						1					
A	A1	ME		ceramiek	grijs		deksel met knop	1				1		1			eind 12de - 13de eeuw	
A	A1	ME		ceramiek	grijs				2									
A	A1	ME		ceramiek	rood geglaazuurd		oor van grape				1						14de eeuw	
A	A1			dierlijk bot			klein bot						4					
A	A1			ijzer			nagel						1					
A	A2			dierlijk bot			klein bot, oa 1 tand						6					
A	A2	ROM		ceramiek	terra sigillata	CG?	Drag. 33	1						1	afgesleten		2de eeuw	
A	A2	ROM		ceramiek	kruikwaar		1 met oranje baksel, 1 met wit baksel met chanotte		2									
A	A2	ROM		ceramiek	gewoon			1						1				
A	A2	ROM		ceramiek	reducerend		kom met licht naar binnen gebogen, verdikte rand		1									
A	A2	ROM		ceramiek	gewoon					1								
A	A2	ME		ceramiek	reducerend			2										
A	A2	ME		ceramiek	rood		kom met opstaande draperierand en lichte dekselgeul, binnenkant licht ondersneden	2						1			eind 12de - 13de eeuw	
A	A2	ME		ceramiek	grijs													
A	A2	ME		ceramiek	grijs			5										
A	A3			bouwmateriaal			stuk dakpan						1				vol- tot laatmiddeleeuws	
A	A3	ME		ceramiek	grijs			4										
A	A3	ME		ceramiek	rood			1										
A	A4	ME		ceramiek	grijs		oor van vuurklok met draperiedecor en doorboring Romeins of ME?			1							14de eeuw	
A	A4	?		ceramiek	grijs			2										
A	A5	ROM		ceramiek	kruikwaar			2										
A	A5			ceramiek														
A	A5	ME		ceramiek	grijs			5									vol- tot laatmiddeleeuws	
A	A5	ME		ceramiek	rood geglaazuurd		klein bot	1					5				laatmiddeleeuws	
A	A5			dierlijk bot									2					
A	A5			steen	veldsteen								2					
B	B1	ROM		bouwmateriaal			stukken dakpan						8					
B	B1	ROM		ceramiek	gewoon			1		1								
B	B1	ROM		ceramiek	reducerend				1									
B	B1	ROM		ceramiek	handgevormd			1										
B	B1	ROM		ceramiek	terra sigillata			1										
B	B1	ROM		ceramiek	kruikwaar		geribbel en gepolijst oppervlak	1					2					
B	B1	ROM		dierlijk bot			klein bot											
B	B1	ROM		steen	vulkanische tufsteen		2 passende fragmenten maalsteen, groeven zichtbaar						2			2		
B	B1			steen	Doornikse													
B	B1			steen	Doornikse								2					
B	B1			steen	Doornikse								1					
B	B1			steen	Doornikse								1					
B	B2			bouwmateriaal	indet.		stukken dakpan						11					
B	B2			ceramiek	terra sigillata			1										
B	B2	ROM		ceramiek	gevermist		Keulen?			1					te kleine randscherf voor determinatie type verbrand			
B	B2	ROM		ceramiek	kruikwaar			1										
B	B2	ROM		ceramiek	gewoon oxiderend		Eifelwaar	1										
B	B2	ROM		ceramiek	handgevormd			4										
B	B2	ME		ceramiek	grijs			12									vooral volmiddeleeuws	
B	B2	ME		ceramiek	Maaslands			1										
B	B2	ME		ceramiek	rood			3										
B	B2	ROM?		ceramiek	grijs		kookpot met band- tot blokvormige rand	1						1	indet.: La Calotterie??			
B	B2	ROM?		ceramiek	grijs		fin bodempje			1								
B	B2			dierlijk bot			klein bot						12					
B	B2			metaal			slakkgig materiaal, oa 2 duidelijke metaalslakken						3					
B	B2			steen	Doornikse kalksteen								1					
B	B2			steen	veldsteen								6					

kijk- venster	spoor- of laagpr.	periode	onder- deel	vondst-categorie	categorie	baksel	beschrijving (type/soort)	R	W	B	O	VP	som andere	mai	opmerkingen	passend?	specifieke datering	FIG.
B	B3	ME		ceramiek	roodbeschilderd				1								vol-middeleeuws	
B	B3	ME?		ceramiek	grjs				1									
B	B4			ceramiek	rood geglazuurd				1									
B	B5			bouwmateriaal	hutenleem								1					
B	B5	ME		ceramiek	grjs				4									
B	B5	ME		ceramiek	rood				1								laa-middeleeuws	
B	B5	ROM		ceramiek	handgevormd				1				3					
B	B5			dierlijk bot			klein bot											
B	B6	ME		ceramiek	hoogversierd				1								13de - midden 14de eeuw	
B	B6	ME		ceramiek	grjs				2									
B	B7	ME		ceramiek	grjs		brede bandvormige rand	1						1			14de eeuw	
B	B7	ME		ceramiek	rood geglazuurd				1								laa-middeleeuws	
B	B7	ME		ceramiek	rood				1									
B	B8	ME		ceramiek	rood		kookpot met naar buiten gebogen rand	1										
B	B8	ME		ceramiek	rood geglazuurd				4							2	laa-middeleeuws	
C	C1	ME		ceramiek	rood geglazuurd		bodem braadpan			1							14de eeuw	
C	C1	ME		ceramiek	grjs				1									
C	C1			dierlijk bot			klein bot, oa 2 tanden						8					
C	C1			metaal			2 mogelijke nagels; 1 slakkig materiaal						3					
C	C2			dierlijk bot			klein bot, oa 1 tand						12					
C	C2			bouwmateriaal			stukje dakpan						1					
C	C2	ROM		ceramiek	gewoon reducerend		kom met naar buiten gebogen verdikte rand	1						1				
C	C2	ME		ceramiek	grjs		stukjes dakpan						11				vol- tot laa-middeleeuws	
C	C3	ME		bouwmateriaal			kan met naar binnen afgeschuinde rand	1					4					
C	C3	ME		ceramiek	grjs				12					1				
C	C3	ME		ceramiek	grjs													
C	C3	ME		ceramiek	hoogversierd		geel glazuur	1									13de - midden 14de eeuw	
C	C3	ME		ceramiek	hoogversierd		groen glazuur	1									13de - midden 14de eeuw	
C	C3	ME		ceramiek	Maaslands		glazuur met rolstempel	1					7					
C	C3			dierlijk bot			klein bot						1					
C	C3			metaal			slak											
C	C3			steen	Doomkse kalksteen								1					
C	C4	ME		ceramiek	geglazuurd		oor grape				1						14de eeuw	
C	C4	ME		ceramiek	steengoed		Rijnland, met zoutglazuur										14de eeuw	
C	C4	ME		ceramiek	protosteengoed		Langerwehe; met rolstempelversiering	1									13de eeuw	
C	C4	ME		ceramiek	grjs			1										
E	E1			bouwmateriaal			overwandresant met verglazing						1					
E	E1			bouwmateriaal			stukjes dakpan						3					
E	E1	ROM		ceramiek	terra sigillata			1										
E	E1	ME		ceramiek	rood		vroeg oxiderend	5									vol- tot laa-middeleeuws	
E	E1	ME		ceramiek	grjs			35										
E	E1	ME		ceramiek	roodbeschilderd			1										
E	E1	ME		ceramiek	grjs		draperierand	1						1				
E	E1	ME		ceramiek	grjs		pot met uitslaande rand met deksegl	4					4					
E	E1	ME		ceramiek	grjs		pot met eervoudig naar buiten gebogen, licht afgevlakte rand	1						1				
E	E1	ME		ceramiek	grjs		pot met uitslaande, afgevlakte rand	2						2				
E	E1	ME		ceramiek	grjs		pot met afgevlakte, verdikte rand, aan de binnenzijde ondersneden	1						1			12de eeuw	
E	E1	ME		ceramiek	grjs		pot met naar binnen afgeschuinde rand met vingertopindrukken	1						1				
E	E1	ME		ceramiek	grjs		bord/kom met afgevlakte aan buitenzijde verdikte rand	1						1				
E	E1	ME		ceramiek	grjs		bord/kom met schuine, afgevlakte rand	1						1				
E	E1	ME		ceramiek	grjs			1						1				

kijk- venster	spoor- of laagnr.	periode	onder- deel	vondst-categorie	categorie	baksel	beschrijving (type/soort)	R	W	B	O	VP	som andere	mal	opmerkingen	passend?	specifieke datering	FIG.
D	D3-4	ME		ceramiek	oxiderend				6									
D	D3-4			derlijik bot									19		vooral klein botmateriaal			
D	D3-4			metaal	ijzer		nagelfragmenten						2					
D	D3-4			slakkg materiaal			slakjes						11					
				Doornikse									3					
D	D3-4			steen	kalksteen								1					
D	D3-4			steen	verdsteen													
D	D5	ME		ceramiek	grjjs		pot met naar buiten gebogen, verdikte rand	1						1			volmiddenleeuws	
D	D5	ME		ceramiek	grjjs	oxiderend			1									
D	D6			bouwmateriaal	hutenleem								1					
D	D6	ROM		ceramiek	gewoon													
D	D6	ME		ceramiek	reducerend		LOK 10 bekerje	1					12		trilmesversiering		2de-3de eeuw	
D	D6			derlijik bot	grjjs								1		klein botje	4		
D	D6			slakkg materiaal			metaalslakken						3					
D	D7		a	bouwmateriaal			dakpanfragment						1					
D	D7	ROM	a	ceramiek	terra sigillata	CG	mortarium											
D	D7	ME	a	ceramiek	grjjs		ovenwandfragment	1					1				volmiddenleeuws	
D	D7		a	slakkg materiaal									1					
D	D7		a	derlijik bot									14		klein bot			
D	D7	ROM	b	ceramiek	terra sigillata		mortarium			1					verbrand			
D	D8	ME		ceramiek	grjjs				1									
D	D9	ROM		ceramiek	handgevormd		voorraadpot		1									
D	D10			bouwmateriaal			dakpanfragmentjes						13					
D	D10	ROM		ceramiek	terra sigillata	CG?				1							2de eeuw?	
D	D10	ROM		ceramiek	gevenist	COL CC	beker	1							trilmesversiering			
D	D10	ROM		ceramiek	gewoon				3									
D	D10	ROM		ceramiek	reducerend													
D	D10	ME		ceramiek	handgevormd		pot met golflijnversiering		1									Fig. 25: 8
D	D10	ME		ceramiek	grjjs		slakkelvormige rand (dekselgeul)	1						1				Fig. 25: 2
D	D10	ME		ceramiek	grjjs		kooppot met naar binnen afgeschuinde rand	1						1				Fig. 25: 6
D	D10	ME		ceramiek	grjjs		pot met uitstaande, verdikte, afgevlakte en licht ondersneden rand	1						1				Fig. 25: 7
D	D10	ME		ceramiek	grjjs		kooppot met dekselgeul	1						1				Fig. 25: 3
D	D10	ME		ceramiek	grjjs		kooppot/voorraadpot met uitstaande, afgeplatte rand voorzien van vingertopindrukken	1						1			12de eeuw	Fig. 25: 5
D	D10	ME		ceramiek	grjjs										rand prop klei tegen buitenkant: aanzet oor; door aandrukken oor indruk op rand			
D	D10	ME		ceramiek	grjjs		pot met naar binnen afgeschuinde, ondersneden rand							1	één vingertopindruk			Fig. 25: 4
D	D10	ME		ceramiek	grjjs		voorraadpot		3									
D	D10	ME		ceramiek	grjjs				50						restgroep	3		
D	D10	ME		ceramiek	grjjs				20									
D	D10	ME		ceramiek	oxiderend													
D	D10	ME		ceramiek	rood				2									
D	D10			derlijik bot			enkele grote stukken, veel klein bot, 1 kies						19					
D	D10			metaal	ijzer		meslemmet						1					
D	D10			slakkg materiaal			slakfragmentjes		5									
D	D10			steen	vulkanische tufsteen		maalsteenfragment						1					
D	D10			steen	verdsteen								2					
D	D10			steen	Doornikse								1					
D	D11	ME		ceramiek	kalksteen				1									
D	D11	ME		ceramiek	grjjs				1									
D	D12			ceramiek	oxiderend								4					
D	D12			bouwmateriaal			kleine brokjes dakpan						7					
DD	D12	ROM		bouwmateriaal	hutenleem													
				ceramiek		NOG FL TW			1									
D	D12	ROM		ceramiek	gewoon	NOM RE					1							
				ceramiek	reducerend													

kijk- venster	spoor- of laagnr.	periode	onder- deel	vondst-categorie	categorie	baksel	beschrijving (type/soort)	R	W	B	O	VP	som andere	mai	opmerkingen	passend?	specifieke datering	FIG.
D	D12	ROM		ceramiek	gewoon oxiderend	Maaslands/Ei- fel-waar			1									
D	D12	ME		ceramiek	grijs	kalk/schelpgr uis- verschalng				1					oxiderend gebakken			
D	D12	ME		ceramiek	grijs		kookpot met naar binnen afgeschuilde, ondersneden rand	1						1			volmiddel-euws	
D	D12	ME		ceramiek	grijs			19							restgroep			
D	D12	ME		ceramiek	grijs	zgn. Verhaeghe groep A			1									
D	D12	ME		ceramiek	oxiderend		vooral kleine botfragmenten, 1 groot bot	3					23					
D	D12	ME		steen	tufa								1					
D	D13	ME		ceramiek	grijs			1										
D	D13			dierlijk bot									1					
D	D13			slakkg materiaal									1					
D	D14	ROM		ceramiek	gewoon oxiderend	Eifelwaar	NB 89	1										
D	D14	ME		ceramiek	grijs			1					1				12de-13de eeuw	
D	D14			dierlijk bot			ribfragment						1					
D	D14			slakkg materiaal			slakje						1					
D	D15	ROM		ceramiek	kruikwaar	NOG FL TW		1										
D	D15	ME		ceramiek	roodbeschilderd			2										
D	D15	ME		ceramiek	grijs			1										
D	D15	ME		ceramiek	oxiderend			1										
D	D15			dierlijk bot			kleine botfragmentjes						13					
D	D15-16			bouwmateriaal	hutenleem								3					
D	D15-16			bouwmateriaal	terra sigillata	OG?	stukjes dakpan	1	1				17					
D	D15-16	ROM		ceramiek	kruikwaar	NOG FL TW		3										
D	D15-16	ROM		ceramiek	gewoon													
D	D15-16	ROM		ceramiek	reducerend			2										
D	D15-16	ROM		ceramiek	handgevormd			5										
D	D15-16	ME		ceramiek	roodbeschilderd			7	1									
D	D15-16	ME		ceramiek	grijs		kom met rechte, uitstaande rand	1						1				Fig. 26: 1
D	D15-16	ME		ceramiek	grijs		potten met dekselgeulrand	4						2				Fig. 26: 7, 8, 9, 10
D	D15-16	ME		ceramiek	grijs		kookpotten met opstaande, verdikte, afgeplatte rand	3						1				Fig. 26: 4
D	D15-16	ME		ceramiek	grijs		kookpot met bandvormige rand	1						1				Fig. 26: 6
D	D15-16	ME		ceramiek	grijs		kookpot met verdikte, afgeplatte rand	1						1				Fig. 26: 5
D	D15-16	ME		ceramiek	grijs		kan met aanzet oor	1						1		oor staat schuin op rand; misbakken exenplaar	tweede helft 11de eeuw - eerste helft 12de eeuw	Fig. 26: 2
D	D15-16	ME		ceramiek	grijs		aanzet tuit van tuitpot	1								roestempelversiering (ruitjes)		Fig. 26: 3
D	D15-16	ME		ceramiek	proto-steengoed			2								2		
D	D15-16	ME		ceramiek	grijs	zgn. Verhaeghe groep A		81							restgroep			
D	D15-16	ME		ceramiek	grijs	geoxideerd uiterlijk		3										
D	D15-16	ME		ceramiek	grijs			22										
D	D15-16	ME		dierlijk bot			nagelfragmenten						60					
D	D15-16	ME		metaal	ijzer		gecorrodeerde brok						3					
D	D15-16	ME		slakkg materiaal			Slakkg brokjes						15					
D	D15-16	ME		steen	Doornikse kalksteen								8					
D	D15-16	ME		steen	veldsteen								8					
D	D16			bouwmateriaal			dakpanfragmenten						2					

kijk- venster	spoor- of laaopr.	periode	onder- deel	vondst-categorie	categorie	baksel	beschrijving (type/soort)	R	W	B	O	VP	som andere	mai	opmerkingen	passend?	specifieke datering	FIG.
D	D16	ROM		bouwmateriaal ceramiek	hutenleem terra sigillata				1				2					
D	D16	ME	coupe onderaai	ceramiek	roodbeschilderd				1									
D	D16	ME	coupe onderaai	ceramiek	grijs				10									
D	D16	ME		ceramiek	Maaslands				1									
D	D16			ceramiek dierlijk bot metaal			klein botfragmentjes						10					
D	D16			slakkg materiaal	ijzer		ovenwandrestanten		2				2		gecorrodeerd			
D	D16			steen	veldsteen								1					
D	D17			bouwmateriaal			dakpanfragmenten						9					
D	D17			bouwmateriaal	Doornikse kalksteen								4					
D	D17	ROM		ceramiek	terra sigillata	CG/OG	Diag. 37		1									
D	D17	ROM		ceramiek	gevernist	COL CC	beker		1									
D	D17	ROM		ceramiek	kruikwaar	wit baksel	FL TW		1						trimesversiering		2de-3de eeuw	
D	D17	ROM		ceramiek	gewoon oxiderend	Noordfrans?	kookpot met naar buiten gebogen, verdikte rand	1						1				
D	D17	ROM		ceramiek	gewoon reducerend				1						horizontale gladdingslijntjes			
D	D17	ROM		ceramiek	handgevoimd		pot met naar buiten gebogen rand	1						1				
D	D17	ROM		ceramiek	handgevoimd		kom met naar buiten gebogen rand	1						1				
D	D17	ROM		ceramiek	handgevoimd		bord/rom		1						gegladde hals			
D	D17	ROM		ceramiek	handgevoimd			2							gegladde binnenwand			
D	D17	ME		ceramiek	handgevoimd				1									
D	D17	ME		ceramiek	roodbeschilderd		kom met opstaande, verdikte en afgeplatte rand	1									volle ME	
D	D17	ME		ceramiek	grijs		kookpot met bandvormige rand	1										
D	D17	ME		ceramiek	grijs	geoxideerd			59									volle ME
D	D17	ME		ceramiek	grijs				6									
D	D17	ME		ceramiek	rood/rood- geglazuurd										glazuurstipjes			
D	D17	ME		ceramiek	hoogversierd?		groen geglaazuurd; grijs baksel	1										13de eeuw
D	D17	ROM		metaal	koperlegering		plaatwerk						1					
D	D17			slakkg materiaal			ovenwandrestant						1					
D	D17			slakkg materiaal			slakkg brokjes						5					
D	D17-18			bouwmateriaal			dakpanfragmenten: enkele kleine brokjes en enkele tegelafragmenten						12					
D	D17-18			bouwmateriaal			tegelafragmentje?						1					
D	D17-18			bouwmateriaal			stukje verbrande dakpan						1					
D	D17-18			bouwmateriaal			mortelbrokje						6					
D	D17-18	ROM		ceramiek	kruikwaar	NOG FL SW	hutenleem							1				
D	D17-18	ROM		ceramiek	kruikwaar		bandvormige rand	1										
D	D17-18	ROM		ceramiek	terra sigillata	ZG?			1									
D	D17-18	ROM		ceramiek	handgevoimd				4									
D	D17-18	ROM		ceramiek	handgevoimd		technisch aardewerk?											
D	D17-18	ME		ceramiek	roodbeschilderd				2									
D	D17-18	ME		ceramiek	grijs		kookpot met opstaande, naar buiten toe verdikte, afgeplatte rand	1										
D	D17-18	ME		ceramiek	grijs		kookpot met manchenvormige rand	1										
D	D17-18	ME		ceramiek	grijs				1									
D	D17-18	ME		ceramiek	grijs		kookpot met naar buiten staande, afgeplatte rand	1										
D	D17-18	ME		ceramiek	grijs		kookpot of kom met opstaande, afgeplatte rand	1										
D	D17-18	ME		ceramiek	oxiderend				30									
D	D17-18	ME		ceramiek	rood/rood- geglazuurd		vroegrood		4									
D	D17-18	ME		ceramiek	geglazuurd		vooral klein bot, enkele tanden	1										
D	D17-18			dierlijk bot									46					
D	D17-18			metaal	koperlegering		gecorrodeerd staafje						1					
D	D17-18			slakkg materiaal			slakjes						4					

kijk- venster	spoor- of laagpr.	periode	onder- deel	vondst-categorie	categorie	baksel	beschrijving (type/soort)	R	W	B	O	VP	som andere	mai	opmerkingen	passend?	specifieke datering	FIG. Fig. 19: 7
D	D22	ROM		ceramiek	handgevormd	NOM HA oxiderend uiterlijk	kookpot met naar buiten gebogen rand	1						1				
D	D22	ROM		ceramiek	handgevormd		borden (bakborden?)			3						2 met roetsporen op binnen- en buitenzijde		
D	D22	ROM		ceramiek	handgevormd		kom met gegladde binnenwand en schuine gladdingslijnen op buitenwand	1										
D	D22	ROM		ceramiek	handgevormd			9								zonder versiering met kamstrepen of gladdingslijnen op de buitenzijde		
D	D22	ROM		ceramiek	handgevormd			5										
D	D22			dierlijk bot									21					
D	D22			metaal	ijzer		naagelfragment						1					
D	D22			steen	veldsteen								19					
D	D22			steen	vulkanische tufsteen		maalsteenbrokjes						2					
D	D23	ROM		ceramiek	fijn reducerend													
D	D24-25	ME		andere	rood		spinschijfje	1					1					Fig. 22
D	D24-25			bouwmateriaal			dakpanfragmentjes						2					
D	D24-25	ROM		ceramiek	handgevormd			1										
D	D24-25	ROM		ceramiek	kruikwaar	NOG FL TW		1										
D	D24-25	ROM		ceramiek	handgevormd			2										
D	D24-25	ME		ceramiek	grijs			2										
D	D24-25	ME		ceramiek	grijs			4								klein botje		
D	D24-25			dierlijk bot									1					
D	D24-25			dierlijk bot									5					
D	D24-25			bouwmateriaal			dakpanfragmenten						2					
D	D26			bouwmateriaal	Doornikse kalksteen								1					
D	D26	ROM		ceramiek	terra sigillata			1							verbrand			
D	D26	ROM		ceramiek	handgevormd			1										
D	D26	ME		ceramiek	grijs			1										
D	D27	ROM		slakkgig materiaal			bronslak											
D	D28	ROM		ceramiek	terra sigillata	OG	Drag. 37	1							opvallende eierlijst; kort stuk tussen fries en rand			
D	D28			bouwmateriaal			tegelfragment						1					
D	D29-30			dierlijk bot			kleine bolfragmenten						3					
D	D29-30			slakkgig materiaal			ovenwandrestant (vooral gebakken klei)						1		kleine bolfragmenten			
								826										
								1540										

BIJLAGE 4: *Lijst van de gebruikte afkortingen in de vondstenlijst.*

afkorting	staat voor	vertaling	referentie
ZG	Zuid-Gallisch		
CG	Centraal-Gallisch		
OG	Oost-Gallisch		
TRI	Trier		
COL	Cologne	Keulen	
COL CC	Cologne Colour-Coated	Keulen geverniste waar	Tomber & Dore 1998
MOS BS	Mosel Black-Slipped	metaalglanzende waar uit Trier	Tomber & Dore 1998
NOG	North Gaulish	Noordgallisch	Vanhoutte, Dhaeze & De Clercq 2009
FL TW	Flagon tableware	kruikwaar - tafelwaar	Vanhoutte, Dhaeze & De Clercq 2009
NOM	North Menapian	Noordmenapisch	Vanhoutte, Dhaeze & De Clercq 2009
RE	(Coarse) Reduced	gewoon reducerend	
FR	Fine Reduced	fijn reducerend	
HA	Handmade	handgevormd	
GTW HA	Grass-tempered	vegetaal verschaald	
BB1	Black Burnished 1		

BIJLAGE 5: Kijkvenster D, beschrijving van sporen en lagen.

spoor- /laagnr.	aard spoor	grond- plannr.	datering	komt overeen met	oversnijdt	wordt oversneden door	extra info door coupe	beschrijving / samenstelling
D1	laag / horizont, ca 20 cm dik	1	Romeins	D27, D9		D2, D3-4, D10, D11		vermengd bruin-beige-grijs, zand
D2	kuil	1	volle ME		D26			homogeen bruingrijs, zand, houtskoolpartikels
D3	kuil: jongste / binnenste vulling	1	volle ME			D11		donkergrijs, lichtkleig zand, houtskoolbrokjes; buitenste band: witgrijs, vol kalkspikkels
D4	kuil: oudste / buitenste vulling	1	volle ME			D11		cfr. D2; grijs-bruingrijs, iets minder homogeen, zand
D5	laag	1	12de-13de eeuw	D6	D10, D7			homogeen donkergrijs, lichtkleig zand, houtskoolpartikels
D6	laag, vervolg van D5	1	12de-13de eeuw	D5	D7			cfr. D5; in D6 wel concentratie scherven, vermoedelijk van D7
D7	kuil	1	volle ME?		D27	D5, D6		D7a: binnenste vulling, cfr. buitenste band D3, witgrijs vermengd met donkergrijs, kleig zand, vol kalkpartikels en houtskoolbrokjes; D7b: licht heterogeen beige, zand, wat donkerder vlekjes
D8	laag / horizont	1	Romeins	D1, D9, D27		D7, D5, D10		
D9	laag / horizont	1	Romeins	D1, D8, D27		D7, D5, D10		
D10	gracht	1	13de eeuw		D11, D12-13, D24-25	D15-16	één van de jongste sporen	licht heterogeen tot homogeen donkergrijs-(bruin)grijs, lichtkleig tot kleig zand, veel houtskoolpartikels en -brokjes, enkele schelppartikels
D11	greppel	1	13de eeuw	D12	D3-4, D23, D24-25	D10, D15	smalle, diepe greppel; later heruitgegraven	iets donkerder dan D10, donkergrijs, wat homogener
D12	greppel	1	13de eeuw	D11	D24-25	D10	smalle, diepe greppel; later deels heruitgegraven	
D13	plek in greppel	1						brandplek, vol houtskool/as, zwarte lens met wat zand-, kalk- en (verbrande) hutteleembrokjes
D14	plek in greppel	1						zwartgrijze plek, veel houtskool
D15	gracht	1	13de eeuw		D11, D17		jongste vulling gracht D16	heterogeen beige-beige-grijs, zand, veel gele lenzen en plekken, enkele oranje hutteleemplekjes
D16	gracht	1	13de eeuw		D17, D24-25		heel diepe gracht	(licht) heterogeen, grijs-bruingrijs, (licht)kleig zand, houtskoolpartikels
D17	gracht	1	13de eeuw		D24-25	D15-16	gracht eindigend in O. van Kijkvenster D	homogeen donkergrijs, lichtkleig zand, houtskoolpartikels
D18	lens	1	13de eeuw			D17	ouder spoor dan D17	band in D177; zwartgrijs, kleig zand, vol kalkpartikels
D19	band	1	13de eeuw				boven rand D17 en SG D29 splitst op dieper niveau uit in SG D29 en SG D30	donkergrijze band in D20; met kalkrijke bleekgrijze zandplekjes en zwarte brandlensjes
D20	laag	1	13de eeuw	D17??	D21-22			cfr. D17, met hier en daar zwarte plekjes en iets zandiger
D21	onderdeel van D22	1	Romeins	D22		D20		homogeen lichtgrijs, zand
D22	kuil	1	Romeins			D20		vrij homogeen grijs-bruingrijs, zand, onduidelijke aflijning; iets donkerder dan D21
D23	laag, horizont	1	Romeins	D1, D8, D9, D27				bruin tot bruingrijs zand
D24	kuil	1	volle ME?	D25		D11, D15, D10		
D25	kuil	1	volle ME?	D24		D12, D16, D17		heterogeen gemengd grijsbruin beige, zand, met gele zandinclusies
D26	kuil/paalkuil	1	13de eeuw			D2		duidelijk door coupe van D2; donkergrijs, zand, met wat bleke vlekjes
D27	laag / horizont, ca 20 cm dik	1	Romeins	D1, D8, D9, D23		D2, D3-4, D10, D11		
D28	laag / horizont, ca 20 cm dik	1	Romeins	D1, D8, D9, D23, D27		D12, D17, D25		
D29	standgreppel	3	13de eeuw?				onder D20	cfr. D20
D30	standgreppel	3	13de eeuw?				onder D20	cfr. D20
D31	paalkuil	2	13de eeuw?				onder D17	a: paalgat, grijs, met gele zandplek; b: geelgrijs gevlekt zand
D32	grachtvulling D17	2	13de eeuw	D17				heterogeen grijs-bruingrijs, zand, houtskoolpartikels
D33	grachtvulling	2	13de eeuw	D16				
D34	grachtvulling	2	13de eeuw			D35, D33	bodem gracht D16?	iets bleker dan D32
D35	grachtvulling	2	13de eeuw	D16	D34			donkergrijs, kleig zand
D36	laag van gracht?	2	13de eeuw		D32, D31		rand D17?	cfr. D18: iets bleker; bruingrijs en iets zandiger

BIJLAGE 6: *Kijkvenster D, beschrijving profiel IV.*

laag/spoornr.	beschrijving	interpretatie
1	humeus bruin, zand - lichtkleilig zand, plaatselijk wat gele zandinclusies	nazakking
2	homogeen donkergrijs, lichtkleilig zand, veel houtskoolpartikels en -brokjes, enkele schelpfragmentjes	grachtvulling: snelle demping
3	lens vol gele zandinclusies vermengd met bruingrijs zand	
4	cfr. 3, maar wat meer bruingrijs	
5	humeus beigebruin zand	ophogingslaag
6	laag in 5, met klei-, kalk- en houtskoolpartikels	
7	vermengd beige zand met brokken moederzand en ijzeroerbrokken	Romeinse horizont, cfr. D27
8	homogeen grijs zand	ingespoelde rand gracht
9	vermengd grijsbruin zand met gele zandinclusies	bodem gracht

BIJLAGE 7: *Kijkvenster D, beschrijving profielen VII, VIII, IX, X.*

laag/spoornr.	beschrijving	interpretatie
a	vrij homogeen tot licht heterogeen donkergrijs lichtkleilig zand, houtskoolpartikels, gele zandinclusies	
b	zwartgrijs kleilig zand, vol houtskoolpartikels en -brokjes en oranje, verbrande kleibrokjes	
c	donkergrijs zand, enkele gele zandinclusies, vooral onderaan zwarte brandlensjes	brandlaag onderaan
d	heterogeen beige - bruingrijs zand	
e	vrij homogeen donkerder grijs lichtkleilig zand, enkele gele zandinclusies	
f	grijs cfr. e maar vermengd met gele zandinclusies	
g	geel zand, maar omwoeld, plaatselijk wat grijze inclusies	ingespoelde bodem greppel
1	grijs-donkergrijs zand, wat gemengd met gele zandinclusies	kuilvulling
2	iets lichter, bruingrijs zand	kuilvulling

-
- ¹ Dhaeze & Vanhoutte 2011.
- ² Mostaert 2000, 4.
- ³ Diependaele *s.d.*
- ⁴ Gysseling 1950, 56. In het stadscentrum heet de Stedebeek nu Millebeek.
- ⁵ Gysseling 1950, 53.
- ⁶ Hollevoet 1987, 49.
- ⁷ Hollevoet 1985.
- ⁸ Vanhoutte 2004.
- ⁹ Dhaeze & Vanhoutte 2010.
- ¹⁰ Gysseling 1950, 55.
- ¹¹ Hollevoet 1993.
- ¹² Hollevoet 1993, 211.
- ¹³ Hollevoet 1985.
- ¹⁴ Gysseling 1950, 169-170.
- ¹⁵ Hollevoet 1985, 165-169.
- ¹⁶ Dhaeze, Hantson, Dewilde & Vanhoutte 2010.
- ¹⁷ Vanhoutte 2004.
- ¹⁸ Gysseling 1950, 234.
- ¹⁹ Gysseling 1950, 201.
- ²⁰ Gysseling 1950, 196-197.
- ²¹ Zie Bijlage 2 voor een overzicht van alle vondsten uit de kijkvensters.
- ²² Vanhoutte 2007.
- ²³ Determinatie door M. Dewilde (VIOE), waarvoor dank.
- ²⁴ Idem.
- ²⁵ Hillewaert & Hollevoet 1994.
- ²⁶ Determinatie door K. De Groote (VIOE), waarvoor dank.
- ²⁷ Idem.
- ²⁸ Mondelinge informatie M. Dewilde (VIOE).
- ²⁹ Mondelinge informatie M. Dewilde (VIOE).
- ³⁰ Feys & van de Castele 1873, 314-319; Vander Bauwhede 1988.
- ³¹ Ostkamp & Venhuis 2009, 18.
- ³² Lodewijckx *et al.* 1993, 71-72.
- ³³ Willemsen 1998, 74.
- ³⁴ Met dank aan F. De Buyser (VIOE) voor de determinatie van dit stuk.
- ³⁵ Hasselt *s.d.*
- ³⁶ Hierbij zijn de losse vondsten ingezameld met de metaaldetector niet meegerekend.

